

N:o 3.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 Jan. 1871, kl. 1 e. m.

Kongl. Maj:s nådiga Proposition till Riksdagen, om antagande af en författning angående sparbanker; Gifven Stockholms Slott den 23 December 1870.

Utvecklingen af sparbanksväsendet här i landet har under senare tider onekligen gjert ej obetydliga framsteg; dock är förhållandet i detta afseende här vida mindre fördelaktigt än i flera andra länder, särskildt de oss närmast liggande Norge och Danmark. Sedan till följd häraf hos Kongl. Maj:t kommit i öfvervägande, huruvida icke, för befrämjande af det med sparbankerna afsedda ändamål, en lagstiftning i ämnet vore af behovet påkallad, samt förslag till förordning angående sparbanker blifvit af utsedde komiterade upprättadt och i Högsta Domstolen granskadt, har Kongl. Maj:t förehaft frågan till hufvudsaklig pröfning samt dervid dels ansett det vara af vigt att icke genom stränga reglementariska föreskrifter må undertryckas och qväfvas det allmänna medborgerliga intresse, som kallat till lif samt på ett i allmänhet synnerligen förtjenstfullt sätt skött och förkofrat de många i vårt land nu befintliga sparbanksinrättningarne, dels å andra sidan funnit bestämmelser erforderliga angående ansvarigheten för dem, hvilka handhafva sparbankernas förvaltning, samt i fråga om rättigheten att disponera öfver deras vinstmedel, äfvensom vissa stadganden böra meddelas för att betrygga insättares rätt och säkerhet samt till bestämmande af den domstol, under hvilken sparbank skall lyda; Och vill Kongl. Maj:t alltså, med öfverlemnande af Stats-Rådets och Högsta

Domstolens i frågan hållna protokoll, härmed, enligt 87 § Regeringsformen, till Riksdagens antagande framställa följande förslag till

”Förordning angående sparbanker.

§ 1.

De, som vilja stifta sparbank i ändamål att mottaga smärre penningbe-
lopp samt desamma för insättarnes räkning förränta och genom räntans läggande
till hufvudstolen ytterligare förkofra, skola, innan sparbanken träder i verksamhet,
till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet inlemna ett exemplar af det för spar-
banken antagna reglemente samt uppgifva den ort, der sparbankens styrelse kom-
mer att hafva sitt säte.

Hvad sålunda stadgadt är skall för redan stiftad sparbank fullgöras före
slutet af innevarande år.

Om fastställelse å sparbanks reglemente, der sådan äskas, är särskildt
förordnadt.

§ 2.

Till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skall ock årligen å tid, som Kongl.
Maj:ts Befallningshafvande för hvarje sparbank, med afseende å innehållet af dess
reglemente, bestämmes, aflemmas förteckning å de personer, hvilka, såsom hufvud-
män eller styrelseledamöter, bankens förvaltning handhafva.

§ 3.

All vinst, som å sparbanksrörelse uppkommer, skall ingå i en reservfond
till bestridande af nödiga omkostnader och betäckande af möjligen inträffande för-
luster; dock må, när reservfonden öfverstiger tio procent af insatta medel med derå
upplupen ränta, öfverskottet kunna, der ej reglementet annorlunda stadgar, använ-
das för allmännyttigt eller välgörande ändamål.

§ 4.

Finnas sparbanks tillgångar hafva genom olyckshändelse eller förlust å rö-
relsen så nedgått, att de, efter afdrag för annan skuld, motsvara endast nittio pro-
cent af insatta medel med derå upplupen ränta, skall sparbankens verksamhet ge-
nast afbrytas och sparbanken ställas under utredning.

§ 5.

Underlåtes hvad i § 3 eller 4 är föreskrifvet, vare hufvudmän och styrelseledamöter, hvilka i sådant afseende felaktigt förhållande finnes ligga till last, en för alla och alla för en, insättarne ansvarige för deras fordringars fulla gäldande. I öfrigt vare förvaltare af sparbank för de densamma anförtrodda medel underkastade ansvarighet endast efter de grunder, som för syssemän i allmänhet gälla, så vidt de icke till ytterligare ansvarighet sig särskildt utfäst.

§ 6.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ege rättighet att sjelf eller genom ombud taga kännedom af sparbanks räkenskaper, jemte protokoll samt låne-, säkerhets- och öfriga handlingar, äfvensom att, derest grundad anledning förekommer till befarande af det i § 4 omförmälda missförhållande mellan tillgångar och insatta medel, förbjuda fortsättning af sparbankens verksamhet samt förordna om densamma ställande under utredning, till deltagande hvaruti då jemväl ett ombud af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utses.

Enahanda rätt att af sparbanks räkenskaper, protokoll och handlingar taga kännedom tillkommer ock af landstinget samt i städer, som ej tillhöra landsting, af stadsfullmäktige årligen utsedt ombud, hvilket, derest tillgångarne finnas hafva nedgått så, som i § 4 sägs, bör derom hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande göras anmälan.

§ 7.

Öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut i fall, hvarom nästföregående § handlar, kan klagan föras hos Kongl. Maj:t i Dess Finans-departement, men beslutet går ändock i verkställighet, såvida ej Kongl. Maj:t annorlunda förordnar.

§ 8.

Sparbank vare uti mål, för hvilka ej annorlunda i lag stadgas, lydande under allmän underrätt i den ort, der bankens styrelse, enligt den hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gjorda anmälan, har sitt säte.

§ 9.

När sparbank varder upplöst, skall, i händelse, efter fullgörande af sparbankens alla förbindelser, någon behållning uppstår, denna användas till befrämjande af ny sparbanks uppkomst och för sådant ändamål öfverlemnas till vederbörande landsting, men, hvad angår de städer, hvilka ej i landsting deltaga, till

stadsfullmäktige, derest ej Kongl. Maj:t finner godt att annorlunda, på hemställan af sparbankens hufvudmän, härom förordna.

§ 10.

Med sparbank afses i denna förordning icke sådan inrättning för penningars mottagande eller upplåning, hvarest rätt till vinstutdelning blifvit stiftarne eller deras rättsinnehafvare förbehållen, utan vare i fråga om sådan inrättning och delägarnes ansvarighet för der insatta medel tillämpligt hvad om bankinrättning i allmänhet enligt lag gäller. Drifves rörelsen under benämning sparbank, skola dock de här ofvan i §§ 1, 2, 4 och 6 gifna bestämmelser i afseende å densamma till efter rättelse lända.»

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

CARL.

Axel Adlercreutz.

*Utdrag af Protokollet öfver Finans-Ärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stock-
holms Slott den 17 September 1869.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Herr Statsministern för Utrikes Ärendena Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: Friherre af *Ugglas*,
Bredberg,
Carlson,
von Ehrenheim,
Berg,
Adlercreutz.

Slutligen föredrog Departementschefen, Statsrådet Friherre af *Ugglas*,
efter beredning gemensamt med Hans Excellens Herr Justitie-statsministern:

10:o

Ett af Landssekreteraren H. Abelin, Grosshandlanden J. G. Swartz och
Sekreteraren F. Richter, — hvilka under den 29 November 1867 erhållit nådigt
uppdrag att afgifva förslag till föreskrifter för befrämjande af Svenska sparbanks-
väsendets tidsenliga utveckling och ordnande, — i denna fråga den 19 December
1868 afgifvet underdånigt utlåtande jemte ett af bemälda komité upprättadt för-
slag till författning angående sparbanker.

Sedan föredragande Departementschefen tillkännagifvit, att han deltagit i
komiténs arbeten och för sin del ansåg viktigt att en lagstiftning i ämnet komme
till stånd, hemställde Statsrådet, som ansåg förevarande lagstiftningsfråga böra be-
handlas i den ordning som 87 § Regeringsformen för stiftande af civillag stad-
gade, att Kongl. Maj:t i sådant afseende täcktes deröfver inhemta Sin Högsta
Domstols underdåniga utlåtande och förklara Sig vilja, sedan detta utlåtande inkom-
mit, företaga ärendet till nådig pröfnings uppå föredragning af Justitie-departementet.

Hans Maj:t Konungen behagade i nåder gilla och bifalla
hvad Statsrådet i förestående mål yttrat och hemställt.

Ex protocollo

Mildhog Lundgren.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 29 November sistlidna år i nåder uppdragit åt undertecknade att, efter samråd med och under ledning af Chefen för Eders Kongl. Maj:ts Finans-departement, afgifva förslag till föreskrifter för befrämjande af Svenska sparbanksväsendets utveckling och tidsenliga ordnande, få vi, efter att hafva i föreskrifven ordning egnat den oss förelagda fråga all den uppmärksamhet, ämnets vikt påkallat, nu deruti afgifva underdånigt utlåtande.

Till en början torde komiterade få anföra några uppgifter rörande de i landet befintliga sparbankers antal och verksamhet.

Af den officiella redogörelsen angående Sveriges sparbanker, som genom Statistiska Centralbyrån blifvit offentliggjord, inhemtas, att antalet af dylika inrättningar, uppgående år 1830 till 25 och år 1840 ökadt till 60, under den tid, som derefter förflutit, varit i jemnt fortgående tillväxt, så att vid slutet af år 1866 funnos 195 sparbanker, hvilka hade att förvalta ett sammanlagdt belopp af 41,134,595 R:dr. Sednare genom Kongl. Finans-departementet infordrade uppgifter angifva förhållandet den 30 sistlidne Juni till 208 sparbanker med ett kapital af 43,630,369 R:dr 79 öre.

Ju mera man vill göra praktiskt gällande den sanningen, att ett helt folks lycka, oberoende och sjelfständighet till väsendtlig del beror på, att hvarje samhällsmedlem sträfvar att genom arbetsamhet, sparsamhet och omtanka för framtiden förskaffa sig och de sina en relativt oberoende och sjelfständig ställning, ju mera måste man lägga vikt derpå, — och detta särdeles om man har anledning antaga att folkets lynne afgjort lutar åt motsatt håll, — att ett allmänt inrättande af sådana anstalter, som kunna tjena till befrämjande häraf, uppmuntras och understödjes samt att de anstalter i sådan riktning, som redan finnas, väl vårdas och betryggas.

Ur sådan allmän synpunkt betraktadt utgör sparbanksväsendets ordnande inom landet ett af Statens viktigare åligganden. Sparbankerna, i sin början blott välgörenhetsinrättningar, intaga numera ett framstående rum bland hvarje civiliseradt folks behof, ty på dem och deras mer eller mindre mäktiga inflytande på vanorna beror till ej ringa del ett folks lycka och trefnad. Det är nemligen just uti individens bristande vana och håg att sträcka omsorgen för sin utkomst utöfver stundens mer eller mindre trängande behof och att för framtiden lita på sig sjelf, som man finner ursprungot till den väsendtligaste delen af det lättsinne, den ohämmade njutningslystnad och det moraliska förderf, hvars följder alltför tydligt uppenbara sig i fattigvårdstungan, denna tunga, som af samhället kräfver snart nog outhärdliga offer af omsorger, tid och penningar.

Sparbankernas välgörande inflytande ökas ju allmänare de inom landet äro till finnandes, ju lättare de äro tillgängliga för allmänheten, ju orubbligare förtroendet är till den säkerhet de erbjuda.

Inom komitén har afhandlats den frågan, huruvida icke en allmännare och hastigare uppkomst af sparbanker, jemte dem som redan finnas eller på enahanda grunder som dessa kunna komma att bildas, skulle kraftigt befordras genom berättigande för kommun, att under särskild lag inrätta sparbank, utan att behöfva taga omedelbar befattning med de insatta medlens förvaltning. Denna skulle deremot besörjas af ett under Statens garanti i hufvudstaden bildadt centralkontor, till hvilket de af kommunalsparbankerna uppsamlade medel skulle insändas och hvarifrån efter skedd uppsägning utbetalningar till kommunalsparbanken skulle verkställas. Insättare skulle blott hafva att hålla sig till kommunalsparbanken och centralkontoret å sin sida endast behöfva att med banken föra räkning. Kapital och ränta skulle af Staten garanteras och räntans belopp af Riksdagen bestämmas.

De invändningar, som emot detta förslag blifvit inom komitén framställda, hafva hufvudsakligen gått ut derpå, att Staten genom den ifrågasatta garantien för sparbanksmedlens återbetalande kunde blottställas för uppoffringar; att till men för orterna, der medlen blifvit uppsamlade, utlåningen af desamma skulle koncentreras på ett ställe, eller i hufvudstaden; samt att, då för närvarande förenklingar i förvaltningens särskilda grenar påyrkades, förslaget i motsatt riktning skulle nödvändiggöra inrättande af en särskild styrelse för det ifrågaställda centralkontoret; och har på grund af dessa invändningar berörda förslag måst förfalla.

Komiterade hafva derefter bort tillse huruvida icke det sparbankssystem, som inom landet sjelfmant uppstått, torde i sig innebära en grund, hvarpå sparbanksväsendets vidare utveckling må kunna byggas.

Ehuru detta system hvilar på enskilda personers frivilliga åtagande af mödan och ansvaret vid förvaltningen af de åt sparbankerna anförtrodda medel, har, såsom af här ofvan meddelade uppgifter visar sig, detsamma redan erhållit så stor

utbredning, att med temlig visshet torde kunna antagas, att äfven för framtiden sparbanksväsendet skall, med stöd af samma krafter, som hittills för ändamålet varit verksamma, ega bestånd och sparbankernas antal kunna, om också endast småningom, vinna den ytterligare tillökning, som folkmängd och lokala förhållanden göra behöflig och önskvärd. Hvad som i synnerhet berättigar till ett sådant antagande är den omständighet att vid de flesta sparbanker finnas i förhållande till insättarnes kapital temligen betydliga reservfonder. Om dessa fonders tillvaro och tillväxt genom lag betryggas, skola de nu ofta mötande svårigheterna att finna personer, villiga att underkasta sig besväret med förvaltningen, blifva allt mindre, då dervid någon penningeförlust för dem icke torde behöfva äfventyras, hvarjente, i den mån reservfonderna tillväxa, de böra blifva ett kraftigt stöd för sparbanksväsendets ytterligare utveckling.

Ehuru sparbankernas angelägenheter sålunda skulle hädanefter som hittills komma att besörjas af sjelfständiga och lokala förvaltningar, torde det dock tillkomma Staten att ingripa i förvaltningen i den mån, som kan finnas erforderligt för att så ordna densamma, att dels insättares rätt och säkerhet i högsta möjliga måtto tillgodoses och befrämjas, dels systemet vinner den ytterligare utveckling, som på grund af för handen varande förhållanden kan åstadkommas.

I det hänseendet förekomma trenne frågor af den vikt, att de böra utgöra föremål för synnerlig uppmärksamhet från lagstiftningens sida, nemligen frågorna om kontrollen öfver förvaltningen, om de säkerheter, emot hvilka insatta medel utlånas, samt om reservfonderna och deras användning.

De föreskrifter, som i dessa ämnen gälla för de nuvarande sparbankerna äro dels olika för särskilda banker, dels i många fall otillfredsställande.

För ett icke obetydligt antal af dessa banker äro reglementen visserligen fastställda af Eders Kongl. Maj:t eller Dess Befallningshafvande, men många förvaltas efter stadgar, gifna af stiftare, principaler, delegare eller sockenstämma med flera, och någon annan kontroll öfver förvaltningen finnes i allmänhet icke än den som möjligen utöfvas af stiftarne sjelfve. Men desses befattning i berörda afseende grundar sig på frivilligt åtagande för obestämd tid, hvilket kan af dem när som helst frånträdas, och i följd af stiftelsernas natur lärer deras ansvarighet dessutom icke kunna anses vara annat än inskränkt.

Behovvet af en ständig, fortgående kontroll visar sig redan af det anförda, och denna kontroll torde lämpligast anordnas efter för samtliga sparbanker gemensamma grunder.

I sådant afseende synes i första rummet böra genom lag bestämmas, att sparbanks stadgar skola af viss offentlig myndighet — och i det fallet torde Konungens Befallningshafvande vara den lämpligaste — granskas och fastställas. Vidare bör icke blott såsom en nödvändig förutsättning för hvarje sparbanks bildande utan ock såsom ett oeftergifligt vilkor för dess fortsatta tillvaro finnas ett

visst, i stadgarne bestämdt antal principaler eller hufvudmän, hvilka skola hafva bestämda åligganden och deribland skyldigheten att utöfva tillsyn öfver den styrelse, som närmast vårdar sparbankens angelägenheter, med ansvarighet för förvaltningens besörjande i enlighet med lag och sparbankens stadgar. För att bevaka insättares rätt bör dessutom af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för hvarje sparbank årligen utses ett ombud med rättighet att deltaga uti revisionen och i öfrigt under året öfvervaka förvaltningen. Då härtill lägges föreskrift om årliga berättelser angående förvaltningen och revisionen samt dessa berättelsers offentliggörande genom ortens tidningar, torde uti organisationen vara inlagd all den kontroll, som må finnas nödig och kan vara möjlig att åstadkomma.

Angående beskaffenheten af de säkerheter, som för utgifna lån af sparbankerna innehafvas, lemna de uppgifter, som genom Finans-departementet blifvit infordrade och af hvilka ett härhos bilagdt sammandrag*) blifvit upprättadt, den upplysning om förhållandet, sådant det befanns den 30 sistlidne Juni, att nemligen sparbankerna nämnde dag hade utlånade mot inteckning i fast egendom 25,717,415 R:dr 97 öre, mot hypothek af obligationer, aktier, varor m. m. 2,468,377 R:dr 7 öre, mot borgen eller annan namnsäkerhet 14,140,079 R:dr 5 öre samt till kommuner och korporationer 1,304,497 R:dr 70 öre.

Den utsträckning, i hvilken utlåningen mot borgen eller endast namnsäkerhet finnes ega rum, är ett förhållande, som icke kan undgå att ådraga sig synnerlig uppmärksamhet. Att så beskaffade anstalter som sparbanksinrättningar icke utsättas för de förluster, som genom en dylik utlåning kunna äfventyras, måste vara särdeles angeläget och derföre torde, så framt sparbanksväsendet skall kunna gå en tryggad framtid till mötes, hela denna utlåningsrörelse, hvilken svårigen lär kunna efter någon allmän grund regleras, böra icke blott inskränkas utan helt och hållet upphöra, helst för öfrigt åsigterna om borgenssystemets lämplighet i allmänhet såsom kreditbruk numera torde hafva undergått en betydlig förändring. Men försigtigheten bjuder äfven att fastighetsbelåningen inskränkes inom de gränser, som af andra inrättningar, hvilka för särskilda ändamål hafva medel att förvalta, vid utlåning i allmänhet icke öferskridas, eller egendomarnes halfva taxerings- eller brandförsäkringsvärde. Härigenom skulle mindre behöfva befaras inträffa, hvad redan, ehuru i enstaka fall, egt rum, att nemligen sparbanker för att göra sig betäckta för innehafvande inteckningar nödgades å exekutiva auktioner inköpa fastigheter för att dem åter försälja, och hvarigenom de komme att blottställas för mer och mindre betydliga förluster eller inledas i spekulationer, som för sparbankernas ändamål böra vara främmande. Mot de ifrågasatta åtgärderna torde visserligen kunna framställas det inkast att sparbankerna derigenom tillskyndas svårighet att utlåna insatta medel och följaktligen att kunna

*) Åtföljer icke denna bilaga till Kongl. Maj:ts Proposition.

godtgöra insättare utfäst ränta å deras innestående behållningar. Detta inkast läser dock icke förtjena synnerligt afseende, när i betraktande tages, att betydliga belopp räntebärande obligationer, såväl stats- som hypotheksbanks- och hypotheksföreningars, äfvensom andra med Eders Kongl. Maj:ts tillåtelse utgifna, med förenämnda i afseende på säkerheten jemngoda obligationer numera finnas bland allmänheten spridda och hvilka såsom hypothek för lån ofta erbjudas samt förträdesvis också torde vid utlåning af sparbanksmedel böra såsom säkerhet antagas. Den utväg må för öfrigt stå sparbankerna öppen att, när omständigheterna dertill föranleda, sjelfva inköpa dylika värdepapper, ehuru med afseende å möjliga kursfluktuationer en begränsning af beloppet till högst en femtedel af insättares fond torde böra bestämmas.

Att föreskrifter, sådana som de här ifrågasatta, af en och annan bland de nuvarande sparbankerna skola anses till sin beskaffenhet alltför restriktiva och följaktligen icke med benägenhet af dem emottagas, torde vara att förutse, och billigheten fordrar också att dessa föreskrifter icke omedelbart på nu betintliga sparbanker tillämpas, utan att dem lemnas ett visst rådrum af t. ex. tio år, inom hvilken tid de böra efter hand hafva i enlighet med berörda föreskrifter ordnat sin lånerörelse.

Nuvarande sparbanker, med högst få undantag, hafva, såsom redan är nämnt, till större eller mindre belopp samlat reservfonder, hvilka, enligt redogörelsen för år 1866, uppgå till sammanlagdt 3,375,996 R:dr, motsvarande i det närmaste nio procent af insättarnes fonder. Bildandet af reservfonder utgör också ett grundvilkor för sparbanksväsendets konsoliderande och bör därför genom lag föreskrifvas. Det saknas emellertid icke exempel på att reservfonden i en och annan sparbank understundom blifvit anlitad för ändamål, som med sparbanken icke egt någon gemenskap, och till förekommande af dylika förfoganden torde böra uttryckligen stadgas, att reservfond icke må till annat än omkostnaders bestridande och betäckande af inträffande förluster användas förr än den öferskjuter tio procent af insättares fond, — en proportion, som för hvarje sparbank bör vara eftersträfvansvärd.

Först sedan ett sådant förhållande inträdt, må det stå hufvudmännen fritt att besluta om öferskottets användande på annat sätt, och med afseende på fondens ursprung torde icke finnas någon lämpligare eller mera berättigad användning än för sådana ändamål, som afse att befrämja sparsamhet samt väcka och underhålla omtanken för ekonomiskt oberoende, såsom sparbanksväsendets samt ränte- och kapitalförsäkringsanstalters eller dermed jemförliga inrättnings utveckling. Men på det att beslutet om en sådan användning icke må hafva tillkommit utan moget öfvervägande, bör detsamma vara fattadt vid två efter hvarandra följande årssammankomster och derefter hafva blifvit af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gilladt.

Då med reservfonderna i främsta rummet afses att under tider af kritisk penningställning kunna med trygghet möta möjligen inträffande förluster, torde dessa fonder icke böra ingå i sparbankernas utlåningsrörelse, utan synas böra nedläggas i sådana obligationer, som, enligt hvad här ofvan blifvit föreslaget, skulle såsom hypothek för lån kunna antagas. Härigenom ernås i förening med största säkerhet, som är möjlig att åstadkomma, tillika den fördel, att reservfonderna kunna i mån af förefallande behof realiseras utan att störande låncuppsägningar behöfva ifrågakomma.

I öfverensstämmelse med dessa åsichter hafva komiterade upprättat ett förslag till författning angående sparbanker, hvilket härhos i underdånighet öfverlemnas.

Det återstår att i korthet lemna en redogörelse för några detaljbestämmelser i berörda förslag, hvilka icke af sin egen beskaffenhet kunna anses tillräckligt motiverade.

På det rättsförhållande, som eger rum mellan insättare och sparbank, utgör för den förre den erhållna motboken det materiela beviset, och följaktligen bör det vara angeläget att i en allmän författning om sparbanker lemnas noggranna bestämmelser såväl angående sparbanksbokens nyssnämnda egenskap samt huru den i öfrigt bör vara beskaffad, som ock angående de uppgifter, som vid densamma erhållande böra i afseende å insättare meddelas, äfvensom om sättet och ordningen för insättningars och uttagningars verkställande. De föreskrifter förslaget i detta afseende upptager äro sådana, som erfarenheten visat vara för insättare och sparbanken ömsesidigt mest betryggande (§§ 10, 11, 13).

Då sparbankernas uppgift är icke att för insättares räkning på förmånligaste sätt förränta redan bildadt kapital, utan att förvara och förkofra efter hand gjorda smärre besparingar intilldess dessa besparingar hunnit så tillväxa, att de med fördel kunna söka annan, fastare placering eller användas i yrken och industriela företag, eller, med ett ord, då sparbankerna för den enskilde bör tjena icke till *mål* för sträfvan det efter den högsta möjliga inkomst, utan till *medel* för underlättande af sjelfverksamhet, följer häraf, att beloppet för såväl årlig insättning, som innestående kapital bör vara begränsadt, och torde denna gräns med afseende å existerande förhållanden kunna anses vara lämpligen funnen, om maximum bestämmes i förra fallet till 300 R:dr och i det sednare till 2,000 R:dr, med öppen rätt för hvarje sparbank att sjelf bestämma mindre belopp än de nu nämnda (§ 12).

Till underlättande af statistiska öfversigter af sparbankernas verksamhet och ställning upptager förslaget den föreskrift, att sparbanksräkenskaper skola omfattas kalenderår (§ 17) samt att sparbanksstyrelserna skola vara pligtige att meddela de uppgifter, som i berörda afseende kunna af Eders Kongl. Maj:t i nåder anbefallas (§ 19).

På hufvudmännen torde få ankomma att sjelfva besluta om upplösning af sparbank, som de anse icke längre kunna eller böra fortsätta sin verksamhet; men ett beslut af denna vigt bör likväl icke blifva gällande så framt icke minst $\frac{2}{3}$ delar af hufvudmännen vid två på hvarandra följande ordinarie sammankomster varit derom ense. Inträffar åter det förhållande att hufvudmännens antal icke kan hållas uppe vid det i stadgandena bestämda, då synes deltagandet för sparbankens angelägenheter vara så förminskadt och en af kontrollerna öfver förvaltningen så försvagad, att upplösning ovilkorligen bör ega rum. Upplösning torde för öfrigt äfven böra ske när sådana omständigheter eljest förekomma, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande efter verkställd undersökning finner sparbankens verksamhet ej vidare böra fortgå (§ 20).

Genom en allmän författning rörande villkoren för sparbankers inrättande och grunder för deras verksamhet torde visserligen icke uttryckligt förbud kunna meddelas för inrättande och bedrivande af sparbanksrörelse i annan ordning än samma författning föreskrifver. Ett sådant förbud skulle nemligen icke vara förenligt med den enhvar tillkommande rätt att till förräntande emottaga annans penningar på de vilkor, hvarom aftal dem emellan kunna träffas. Men enär en sparbanksrörelse, som bedrivs utan iakttagande af de kontroller, hvilka till bebyggande af insättares rätt funnits vara nödiga att genom allmän författning stadga, måste anses utgöra ett enskildt företag, så lär deraf äfven följa, att den eller de, som, efter det att ifrågavarande författning trädt i gällande kraft, inrätta och bedriva en dylik enskild, okontrollerad sparbanksrörelse, böra såsom för egen skuld ansvara för återbetalningen af de insatta medlen, hvilken påföljd jemväl synes böra bestämmas för hufvudmän och styrelseledamöter i redan befintliga banker, hvilka icke inom någon viss tid, i förslaget utsatt till två år efter författningens utfärdande, sökt och vunnit stadfästelse å stadgar, upprättade i öfverensstämmelse med den nya författningen (§ 22).

Med djupaste vördnad framhärda

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

H. ABELIN.

JOH. GUST. SWARTZ.

F. RICHTER.

Axel Ädelgren.

Stockholm den 19 December 1868.

Förslag till författning angående sparbanker.

§ 1.

Enskilde personer eller korporationer, som vilja stifta sparbank i ändamål att emottaga smärre penningebelopp och dem för insättares räkning förkofra genom beräkning af ränta och dennas årliga läggande till kapitalet, skola hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet derom göra anmälan och dervid inlemna de för sparbanken antagna stadgar. Befinnas dessa öfverensstämmande med denna författning samt lag och författningar i öfrigt, skall fastställelse derå af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande meddelas.

§ 2.

För hvarje sparbank skall finnas ett visst, efter sparbankens omfattning, ortförhållanden och i öfrigt sig företeende omständigheter lämpadt antal principaler eller hufvudmän, dock ej under femton.

Desse hufvudmän åligger:

att tillsätta en styrelse för sparbankens förvaltning;

att utse revisorer;

att, efter inhemtad kännedom af revisorerens berättelse, meddela styrelsen decharge eller, der anmärkning förekommit, som ej blifvit af styrelsen nöjaktigt förklarad, vidtaga den åtgärd, hvartill omständigheterna kunna föranleda;

att besluta öfver de framställningar och förslag, som af styrelsen eller revisorerne kunna göras;

att behandla de ärender i öfrigt, hvilka, enligt de för sparbanken fastställda stadgar, kunna förekomma;

att tillse det stadgarne af styrelsen behörigen iakttagas.

§ 3.

I sparbanken skall finnas en liggare, deri hufvudmännen sina namn egenhändigt inskrifvit.

§ 4.

Hufvudmännen sammanträda till ordinarie sammankomst hvarje år inom Maj månads utgång.

Rösträtt vid sammankomst utöfvas personligen.

§ 5.

Hufvudman skall i denna egenskap qvarstå minst ett år, och må icke frånträda sitt uppdrag förr än efter avslutad ordinarie sammankomst; hörande dock afsägelse hafva skett tre månader dessförinnan.

§ 6.

Efter hvarje ordinarie sammankomst skall förteckning på hufvudmän och styrelseledamöter för följande tjänstgöringsår inlemnas till domstol i den ort, der sparbankens hufvudkontor finnes, för att i domstolens protokoll intagas.

Dylik förteckning bör jemväl finnas i sparbankens lokal anslagen.

§ 7.

Stadgarne skola innefatta bestämmelser i följande hufvudsakliga ämnen:

- a) om området för sparbankens verksamhet;
- b) om hufvudmännens antal, liggarens justerande vid hvarje ordinarie sammankomst och sättet att fylla uppkomna ledigheter;
- c) om antalet af styrelsens ledamöter, deras tjänstgöringstid samt, derest underafdelningar af sparbanken finnas, om sättet för dessas förvaltning;
- d) om antalet af revisorer och tiden för revisionen, som bör årligen för rättas;
- e) om insättning och uttagning af penningar, huru förlorad motbok må ersättas af ny och inlöst motbok makuleras samt om tiden för uppsägning af insatta penningar;
- f) om den ränta, som å insatta penningar betalas, samt huru och inom hvilken tid skall tillkännagifvas, när räntan höjes eller sänkes;
- g) om utlåning af sparbankens medel och beskaffenheten af de säkerheter, som för lån erfordras;
- h) hvarest och huru kassa och säkerhetshandlingar skola förvaras;
- i) om bildande af reservfond samt dennas förvaltning och användande; samt
- k) om sättet för vinnande af ändring i stadgarne.

§ 8.

Sparbank må ej omfatta större område än ett län.

§ 9.

Underafdelning af sparbank har att inom det för afdelningen anvisade distrikt emottaga insättningar och ombesörja utbetalning af insatta medel, enligt de föreskrifter, som af hufvudmännen eller sparbankens styrelse meddelas, men eger icke att med insatta medels förräntande eller förvaltning i öfrigt taga befattning.

§ 10.

En hvar, som första gången i sparbanken gör insättning, skall uppgifva sitt namn, födelseår och dag jemte lefnadsyrke samt, på landet, äfven hemvist, eller om insättningen sker för annan person, med eller utan förbehåll i afseende på uttagningen, meddela enahanda uppgift angående denne, samt erhåller dervid en med nummer försedd motbok, hvori de för sparbanken gällande stadgar finnas tryckte. I sparbanken skola af tvänne vid bankens förvaltning anställda personer samtidigt föras tvänne dagböcker, uti hvilka, i insättarens eller hans ombuds närvaro, genast antecknas, vid första insättningen, den i förenämnda afseende lemnade uppgift, tillika med motbokens nummer och insättningsbeloppet, men, vid efterföljande insättning äfvensom vid uttagning, endast nummer på motboken samt den insatta eller uttagna postens belopp; hvarjemte den ene af de tvänne tjänstgörande i motboken införes beloppet, som insättes eller uttages, och den andre dervid sätter sitt namn eller dess initialer. Innan sammanträdet för dagen upplöses, skola dagböckerna kollationeras och till riktigheten bestyrkas af de tjänstgörande genom deras namns undersättande.

§ 11.

Ingen må för egen räkning göra insättning på mer än en motbok.

§ 12.

Årliga insättningsbeloppet får icke på någon motbok öfverstiga 300 Riksdaler. Insättare må icke hafva innestående större kapital än 2,000 Riksdaler; hvarje bank dock obetaget att bestämma mindre belopp än de nu nämnda.

§ 13.

Vid uppsägning skall insättare styrka sin egenskap af insättare på den förövista motboken genom uppgift om namn, födelseår och dag jemte lefnadsyrke.

Denna uppgift jemföres med den i dagboken vid första insättningen gjorda anteckningen. Öfverensstämma de, antecknas uppsägningen; hvarom icke hänskjutes till styrelsen att afgöra, huruvida den, som uppsägningen gjort, må anses såsom rätter egare till motboken.

§ 14.

Insättares fond utlånas mot säkerhet af:

obligationer utfärdade af Svenska staten, allmänna hypoteksbanken, Svenska hypoteksföreningar emellan jordegare å landet eller ock andra med förenämnde i afseende på säkerheten jemngoda obligationer, som blifvit med Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse utgifna;

skuldebref, intecknade, i jordegendom å landet inom hälften af sednast fastställda taxeringsvärde, eller uti fastighet i stad inom hälften antingen af brandförsäkringsvärdet eller af sednast fastställda taxeringsvärde; börande likväl alltid byggnad i stad, för att inteckning deri må kunna såsom säkerhet antagas, vara försäkrad i Städernas Allmänna Brandstodsbolag eller i annan med vederbörlig stadfästelse försedd inländsk försäkringsinrättning, der försäkring är i afseende på sitt bestånd samt inteckningshafvares rätt och säkerhet lika betryggande som hos nämnde bolag; eller

kontrolleradt guld och silfver; hvarförutan lån må beviljas till kommuner, menigheter och korporationer, såvida säkerheten af styrelsens samtliga ledamöter godkännes.

Af insättares fond må högst en femtedel kunna användas till inköp af obligationer af ofvannämnda beskaffenhet.

Medel, som ej genast kunna på förmånligare sätt förräntas, göras fruktbärande genom insättning i Sveriges Riksbank, dess lånekontor eller bankinrättning, för hvilken reglemente är af Kongl. Maj:t fastställt.

§ 15.

Vid hvarje sparbank skall af dess räntevinst och andra sparbanken tillfallna medel bildas en reservfond. Af denna fond bestridas omkostnader och möjligen uppkommande förluster. När reservfonden öfverstiger tio procent af insättares fond, må öfverskottet af hufvudmännen användas för sådana ändamål, som afse att befrämja sparsamhet samt väcka och underhålla omtanken för ekonomiskt oberoende, såsom sparbanksväsendets samt Ränte- och Kapitalförsäkringsanstalters eller dermed jemförliga inrättningsars utveckling; dock skall beslutet härom vara fattadt vid två efter hvarandra följande ordinarie sammankomster och deruppå hafva blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gilladt.

Reservfonden skall bestå af sådana obligationer, som i nästföregående § omförmälas.

§ 16.

Obligationer må ej bokföras till högre värde än deras inköpspris.

§ 17.

Sparbanks-räkenskaper skola omfatta kalenderår.

§ 18.

Af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skall för hvarje sparbank årligen utses ett ombud, som eger att i revisionen deltaga och att för öfrigt under året tillse, att förvaltningen besörjes i enlighet med denna författning och de för sparbanken fastställda stadgar.

§ 19.

Styrelsen, som har närmaste vården om sparbankens angelägenheter, åligger:
att ansvara för förvaltningen af insättare och sparbanken tillhöriga medel enligt lag och de för sparbanken fastställda stadgar;

att hålla sparbankens räkenskaper och handlingar tillgängliga för såväl hufvudmännen, som det ombud, hvilket enligt § 18 af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utses;

att öfver hvarje års förvaltning afgifva berättelse, som till revisorerne aflemnas, åtföljd af uppgift å insättares antal och fond, sparbankens reservfond samt de säkerheter, som af sparbanken innehafvas;

att, efter verkställd revision, till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insända styrelsens och revisorerernas berättelser tillika med den i föregående punkt omnämnda uppgift, äfvensom att låta införa dessa berättelser i någon af ortens mest spridda tidningar; samt

att angående sparbankens verksamhet och ställning meddela de uppgifter, hvilka af Kongl. Maj:t kunna i nåder anbefallas.

§ 20.

Sparbank *må* upplösas när minst tvåtredjedelar af hufvudmännen derom äro ense och sådant beslutit vid två näst på hvarandra följande ordinarie sammankomster.

Upplösning *skall* ske, när hufvudmännens antal efter vid ordinarie sammankomst verkställd justering af liggaren, befinnes icke uppgå till det i stadgarne bestämda, och uppkomna ledigheter vid följande ordinarie sammankomst icke blifvit fyllda; äfvensom när sådana omständigheter eljest förekomma, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande efter verkställd undersökning finner sparbankens verksamhet ej vidare böra fortgå.

Vid sparbanks upplösning förordnar Kongl. Maj:ts Befallningshafvande om utredning och utser ombud att deruti deltaga.

§ 21.

Upplöst sparbanks reservfond skall, tillika med derå upplupen ränta, användas till befrämjande af nya sparbankers uppkomst och för sådant ändamål öfverlemnas, der den upplösta sparbanken omfattat ett helt län, till landstinget, men der den omfattat mindre område, till den eller de kommuner, för hvilka den varit inrättad; och skall fördelningen kommunerna emellan ske i mån af den insättare från hvarje kommun tillhörande fond, beräknadt efter förhållandet året näst före det, då upplösning beslöts.

Har kommun icke inom två år efter medlens emottagande bildat ny sparbank, skola de ifrågavarande medlen jemte derå upplupen ränta öfvertagas af landstinget, för att på föreskrifvet sätt användas.

§ 22.

Den, som i annan ordning än denna författning bestämmer, hädanefter inrättar sparbank, skall anses bedriva bankens rörelse för enskild räkning och sålunda för återbetalningen af insatta medel såsom för egen skuld ansvara.

Öfvergående stadgande.

Nuvarande sparbanker äro pligtige att ställa sig denna författning till efterrättelse, dock att för dessa sparbanker härigenom bestämmes en tid af tio år, inom hvilken dels innehäfvande säkerheter af annan beskaffenhet än § 14 föreskrifver, skola efter hand emot sådana, som finnas enligt samma § antagliga, omsättas i den mån redan bestämda lånevilkor tilläfventyrs icke lägga hinder därför i vägen, dels deras reservfonder böra vara enligt § 15 i obligationer förvandlade, dels och hvad af insättares innestående behållning öfverstiger 2,000 R:dr bör af sparbanken uppsägas.

Derest någon af nuvarande sparbanker icke inom två år härefter sökt och vunnit fastställelse å stadgar, upprättade i öfverensstämmelse med denna författning, skall hufvudmännen och styrelseledamöterna i sådan sparbank åligga enahanda ansvarighet för återbetalningen af de efter nämnda tid i sparbanken insatta penningar, som i § 22 blifvit stadgad.

*Transsumt af Protokollet öfver ett Lagärende, hållet
uti Kongl. Maj:ts Högsta Domstol Fredagen
den 17 December 1869.*

Andra Rummet.

Närvarande:

Justitieråden: *Alexanderson,*
Qvensel,
Södergren,
Friherre Leuhusen,
Bolin,
Olivecrona,
Lagerstråle.

Tillförordnade Byråchefen, Revisions-sekreteraren Lindhagen fortsatte och afslutade föredragningen af det utaf särskilda komiterade uppgjorda, genom nôte ur Statsråds-protokollet öfver Finans-ärenden för den 17 sistlidne September till Högsta Domstolens underdåniga utlåtande öfverlemnade förslag till författning angående sparbanker; varande berörde förslag af följande lydelse:

Förslag till författning angående sparbanker.

§ 1.

Justitierådet Qvensel yttrade:

“Hvarje lagstiftningsförsök uti detta maktpåliggande ämne måste fästa vigt vid två omständigheter, den ena att erbjuda fördelar för den, som vill ställa sig lagen till efterrättelse, och den andra att betrygga allmänhetens rätt till återfående af insatta medel. I afseende på den förre omständigheten synes förslaget vilja för styrelsen af oktrojerad sparbank medgifva någon lindrigare ansvarighet, men skilnaden torde vid närmare granskning befinnas vara af föga betydenhet.

Jag kan åtminstone icke föreställa mig att för någon sparbank, oktrojerad eller icke, ansvarighet kan rättvisligen åläggas direktionsledamot eller hufvudman i annan ordning, än såsom ersättning för skada, som han verkligen vållat. Blevne nu hela skilnaden, att i fråga om skadestånd styrelseledamot i sparbank, hvars stadgar blifvit fastställda, anses som syssloman, befarar jag, att häruti ej ligger tillräcklig lockelse för sparbanksstiftare att underkasta sig de föreslagna inskränkningarna i förvaltningsfriheten och kontrollerna. Dessa inskränkningar och kontroller, med hvilka förslaget afser att åstadkomma säkerhet för insättarne, äro jemväl sådana, att tvifvelaktigt förekommer, huruvida allmänheten finner dem så betryggande, att den ej fastmera kan fatta större förtroende för de fria sparbankerna, i afseende på hvilka lagen förespeglar vidsträcktare ansvarighet hos styrelsen.

Den för insättarne mest betryggande utväg vore visserligen att här, liksom i en del andra länder, Staten öfvertog förvaltningen af sparbanksmedel; men här emot möter flera betänkligheter: såsom att samma medel, hvilka uppgå till högre belopp än den vanliga sedelstocken, komme att dragas från orterna, der de äro samlade, hvaraf åter tätare uttagningar, än eljest vore nödigt, kunde föränledas; att sparbanksröntan sannolikt måste sättas lägre än eljest; och att nya tjensters inrättande möjligen blifve en följd af anordningen.

Tanken på allmän garanti behöfver dock därför ej öfvergifvas. Sådan garanti kunde nemligen, på sätt jemväl i vissa främmande länder eger rum, inskränkas till menigheten inom det för sparbanken bestämda område. Till garantiens åtagande skulle uppmuntras derigenom att åt garanterande menighet lemnades oinskränkt frihet att efter godtfinnande ordna detaljerna af sparbanksväsendet. För icke garanterad sparbank kunde deremot stadgas inskränkningar, hvilka väl ej fingo göras så starka som i en lag, hvars efterlefnad vore af fri vilja beroende, men ändock ej behöfde vara kraftlösa och i synnerhet innefattade en slags uppmaning att genom garanti fränkomma dem. Med andra ord, förhållandet skulle blifva omvänt mot det föreslagna. Åt de af lagstiftaren önskade sparbanksinstitutionerna förlänades den högsta frihet, medan de andra i deras verksamhet bundos så mycket som möjligt.

Lagens föremål vore då att:

1:o) bestämma begreppet sparbank, så att dermed ej förvexlades bank- eller bankir rörelse eller andra på grund af aftal uppkomna penningtransaktioner;
2:o) stadga, huru menigheterna skulle åtaga sig garanti, så att den blef bindande; och

3:o) utstaka inskränkningar för icke garanterad sparbank; och i detta hänseende kunde väl ej betänklighet möta att genom civillag föreskrifva:

a) att de för sådan sparbank uppgjorda stadgar, jemte tillkommande ändringar deruti, skulle insändas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande;

b) att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnar allmänt ombud att öfvervaka förvaltningen och att förty ega tillgång till protokoller, räkenskaper och öfriga till upplysning ledande handlingar;

c) den ansvarighet, som vederbörande må åligga; och

d) i hvilka händelser och huru verkställande makten må ingripa för att hämma befunna missbruk, förbjuda mottagning af ytterligare insättningar, förordna om likvid af redan gjorda, och befordra de felande till näpst.

Af det nu anförda är en följd, att jag ej kan tillstyrka antagandet af föreliggande förslag; men, i händelse detsamma kommer att läggas till grund för nådig Proposition, är jag beredd att med Högsta Domstolens öfrige ledamöter deltaga i granskning af förslagets detaljbestämmelser.“

Justitierådet *Södergren* anförde:

“Svårigen skulle någon tvekan kunna uppstå om erkännande af den stora vigten för hela samhället, så i materielt som i moraliskt hänseende, af det ändamål man sökt att bereda med ifrågavarande lagförslag, att på en gång befrämja tillkomsten af sparbanksinrättningar, för allmänheten i hvarje ort lätt tillgängliga, och gifva åt dessa inrättningar den trygghet, att deras förbindelser ständigt skola uppfyllas. Fastheldre skulle jag ställa detta ändamål så högt i dess vigt för statsinrättningen, att, derest detsamma icke skulle kunna genom anlitande af den enskilda verksamheten i det kommunala lifvet nöjaktigt vinnas, sjelfva Staten heldre borde taga denna stora angelägenhet under sin egen förvaltning, än låta detsamma ligga neder. Jag nekar således icke mitt fulla erkännande åt förslagets hufvudgrunder, i hvad de afse syftmålet, att genom en lag bestämma de nödiga villkoren i organisationen af de sparbanksinrättningar, åt hvilka Staten genom sin myndighet skall bereda allmänt förtroende medelst fastställelse å deras grundreglor och fortgående kontroll öfver dessas tillämpning: — att genom bestämmande af en efter billigheten lämpad, icke utöfver nödvändigheten sträckt ansvarighet för de personer, hvilka icke för någon egen vinning, utan blott af ädelt nit för de mindre lyckligt lottades välgång åtaga sig grundandet och den fortgående ledningen af dessa inrättningar, undanrödja eller åtminstone väsendtligt minska hvad eljest ett sådant åtagande kunde innebära afskräckande för denna oegenlyttiga verksamhet: — att för sparbanksinrättningarnes penningförvaltning ställa sådana regler, som, der de noggrant tillämpas, skola afvärja faran af förluster i den för penninginrättningarnes ändamål nödvändiga penningutlåningen, eller affondens förskingring medelst vanvård eller uppsåtliga tillgrepp: — att, i full enstämmighet med dessa inrättningars bestämda syftemål, att vara till nytta för de penninginsättande, icke till enskild vinst för grundläggarna eller vårdarne af sparbankerna, bland villkoren för dessa inrättningars stadfästelse och den officiella kontrollen öfver förvaltningen inlägges äfven det, att i sådana fall af fortgående vanvård, som

icke alla kunna i fullt bestämda regler vara i förväg uttänkta och uppräknade, den kontrollerande embetsmyndigheten, då den finner sig icke kunna tillvägabrinda betryggande rättelse, skall ega makt att upplösa den vanvårdade inrättningen och öfverlemna dess behållna vinstmedel till användande för inrättningar inom kommunaldistriktet af enahanda syftning, men bättre vård och, i följd deraf, större allmän nytta.

Men, oaktadt detta gillande af de allmänna hufvudgrunderna i förslaget, nödgas jag förklara, att jag icke anser deras tillämpning vara i allo tillfredsställande. Jag har häruti att framställa anmärkningar.

Förslaget synes lemna öppet, måhända ock vara uttryck af en önskan, att inom ett län (den i 8 § bestämda största vidden af en sparbanks område) sparbanker inrättas i flera kommuner, möjligen i hvarje särskild. Om — hvilket svårigen lär kunna betvivlas — dermed vinnes den största beqvämlighet för insättare, måste dock dermed äfventyras något, som är af än högre vikt, än insättares beqvämlighet: *säkerheten i de insatta medlens förvaltning*. Skulle jag ock icke ega att till grund för mitt omdöme häruti lägga annat, än min i domarevärfven, särdeles i handläggningen af nyligen fullföljda frågor om de till riksdagsmannaval hörande förhandlingar af landtkommuner, vunna erfarenhet om hvad man i allmänhet inom trängre kommunalkretsar kan hafva att påräkna i förmåga att väl handhafva allmänna angelägenheter, vore det dock nog för mitt tvifvel derom, att, i allmänhet sagdt, i mindre kommunalkrets på landet, inom en socken, skall vara att vänta en sådan, enligt förslaget, för hvarje sparbanksinrättning erforderlig personal, som minst femton hufvudmän, nödigt antal styrelseledamöter och ett länsstyrelsens ombud, dessa alla med de egenskaper, som fordras för noggrant fullgörande af deras värf, eller att i hvarje sådan kommun skall, utan det obehag och svårigheter, som snart måste afkyla det medborgerliga nitet och göra administrationsbefattningen ambulatorisk, kunna ske ett noggrant iakttagande t. ex. af förslagets 14 § om uppköp af statsobligationer och annat sådant för sparbankens medel. Derjemte, i följd af den synnerliga vikt i en sådan institution jag måste tillerkänna länsstyrelsens makt enligt 20 §, att skrida till det slutliga steget af sparbankens upplösning med den hastighet, som nödvändigt fordras för att i nödens stund rädda en med förskingring hotad sparbanksfond, synes det mig särdeles betänkligt, att sparbankens säte är förlagdt långt ifrån länsstyrelsens. I landsbygden, sannolikt på de flesta ställen, komme den samfäldt ansvariga styrelsepersonalen att, i saknad af tjenligt säkert förvaringsrum för bankens värdepapper och penningar, de der icke utan för stark frestelse för inbrottstjufvar kunna i något allmänt, icke ständigt bebodt förvaringsrum på landsbygden förvaras, nödgas låta dessa tillgångar *enskildt* förvaras af *någon* bland styrelsens ledamöter. Och denne, huru troget han än må vilja fonden förvara, kan mången gång, vid resor eller annat aflägsnande från hemmet, finna sig nödsakad att förtro fonden åt

någon annans enskilda vård, derest han icke föredrager att bära dessa löpande statsobligationer och andra redbarheter i sin ficka under färden på marknader samt eljest på vägar och stigar. Anskaffandet af så kalladt brandfritt och dyrk-fritt, med olika lås försedt kassaskåp för en ambulatorisk kassaförvaring på landsbygden vore visserligen en *möjlig* utväg, hvilken i sådant fall horde i sjelfva hufvudvilkoren för fastställelsen af stadgarne för en sådan landtkom-muns sparbanksinrättning vara uttryckligen påbjuden; men jag måste betvifla, att en sådan utväg i allmänhet blefve begagnad. — Ett sådant anspråk, som det här oundgängliga, om *säkerhet i sparbanksfondens administration och förvaring*, kan icke tillfredsställas med den lösa allmänna förhoppningen, att genom lyckans skickelse allt skall gå väl. För de fastställda reglornas tillämpning och den stad-gade kontrollens möjlighet får icke redat i de vid sjelfva institutionens tillväga-bringande klart framstående yttre förhållanden af ständigt art visa sig sannolika hinder. Institutionen vore i sådant fall förlagd på orätt plats eller gjord i olämplig tid. Det synes mig således ligga i sakens natur, att sparbanksinrättningarne inom ett län icke böra vara flera spridda, utan deremot koncentreras och förläggas på så litet afstånd från länsstyrelsen, som möjligt, men med förgreningar af agen-turer inom kommunerna, att i all möjlig måtto bereda de enskilda insätterne den bekvämlighet, som sjelfva inrättningens förläggande i orten skolat dem gifva; hvil-ken agenturverksamhet kunde ske utan att dermed någonsin sjelfva sparbanksfonden vore äfventyrad, endast med sådan fara för tillfälligt insatta mindre belopp, som väl icke kunde alldeles undvikas. Det vore den mindre faran i stället för den större. Jag anser det vara nödvändigt, att, i sammanställning med föreskriften i 8 § om sparbanksdistrikts största utsträckning, tillika inlägges en begränsning i motsatt riktning.

I allmänhet får jag emot det vid mina anmärkningar förväntade inkast, att sparbanksinrättningarne nu, i saknad af ledning i Statens lagstiftning, lida af de olägenheter och brister i afseende på rättssäkerheten, jag mot förslaget framställer, göra den erinran, att om ändamålet med detta ingripande af Statens lagstiftning i den enskilda verksamheten icke vinnes, må denna lagstiftning heldre uteblifva eller åtminstone heldre fördröjas intilldess att rätta vägen vore funnen, än att, om de i anmärkningarne befarade skador inträffa, skulden därför må, i stället för att ensamt träffa den enskilda verksamhetens misstag och ofrivilliga brister, hväl-fvas på Statens lagstiftning, såsom oduglig eller felaktig. Om Staten skall genom lagstiftning ingripa i den enskilda verksamheten för sparbanksinrättningar, måste det främsta ändamålet vara tillvägbringande af rättssäkerheten. Med väsendtligt förfelände af detta mål skulle Staten medelst auktoriteten af sitt reglementerande locka den enskilde in i en fara af förluster, dem han måhända skulle undgå, derest han af sparbanksinstitutionens oblandade egenskap af blott enskild anstalt varit upp-fordrad att använda den tveksamma besinning, som i sådana fall städse tages i

nödvändigt anspråk. Just i detta afseende synes mig förevarande lagstiftnings- ärende vara af ytterst grannlaga natur, fordrande den största varsamhet.

Förslagets bestämmingar angående sparbanksinrättningens *hufvudmän* afse, att, till förekommande af den farhåga, som skulle väcka obenägenhet för öfvertagande af deras bestyr, i allo freda dem från ansvarighet för sparbankens förvaltning. Något dunkelt är förslaget i detta afseende. Vål förekomma i 19 § sådana uttryck ("förvaltningen af de insättare tillhöriga medel"), som, i jemförelse med ordalagen i 1 § och slutmeningen i "öfvergående stadgandet", äfvensom vid betraktande af sjelfva grundtanken i hela inrättningen, att dess tillgångar i vinstmedel icke äro de uti denna inrättning deltagande personer tillhöriga, utan, vid bankens upplösning, skola kommunen tillfalla, utmärka, att hufvudmannens befattning är ett *ombudsmannaskap för vård af annans angelägenhet*, — sådan befattning, som, enligt min tanke, vore att hänföras under 25 kap. Strafflagen och 18 kap. Handels-Balken. Men af 19 och 22 §§ synes framgå, att hufvudmännens befattning icke skall vara behäftad med annan ansvarighet, än det moraliska tillräkandet. Sparbankens *styrelse*, som, enligt 19 §, "har *närmaste* vården om sparbankens angelägenheter", är det underordnade organet för förvaltningen, tillsatt af hufvudmännen, hvilka sålunda medelbarligen verkställa förvaltningen; men denna styrelse skall ensam bära ansvaret för hvad som i förvaltningen sker, utom naturligtvis i en viss händelse, der *all* ansvarighet till insättarne skulle komma att saknas, nemligen för sådant, som, uppå åtal af de enskilde insättarne för underlåtet uppfyllande af sparbankens rättsförbindelser till dem, finnes vara lagstridigt handladt, men skett just till följd af hufvudmännens föreskrift i begagnandet af deras makt enligt 2 §, att "besluta öfver de framställningar och förslag, som af styrelsen kunna göras", hvilket beslut naturligtvis kan innefatta bestämmande af annat förfarande, än det af styrelsen föreslagna, och angå sådant, som väsendtligt inverkar på sparbankens möjlighet att fullgöra sina rättsförbindelser.

Att en sådan hufvudmännens maktfullkomlighet och ansvarsfrihet skall i hög grad befordra ändamålet att göra denna hufvudmansbefattning mindre ogera emottagen af kommunens medlemmar, lider icke något tvifvel. Att dock en sådan ansvarsfrihet och en sådan den underordnade förvaltarens uteslutande ansvarighet starkt afviker från lagstiftningens allmänna grunder, är ock lika säkert. Onekligt är likväl att hufvudmannens ansvarsfrihet *kan*, der sakförhållanden fordra det, stadgas af lagstiftningen för sådana fall, hvilka, såsom här är förhållandet, i allo hafva kontraktsegenskapens frihet i beting af vilkor för verksamheten, så att ingen kunde ställa sig i rättsförhållande till sparbanken utan erkännande af denna institutions hufvudgrund, att hufvudmännen skola vara ansvarsfria och endast styrelseledamöterna kunna dragas för rätta. Men frågan är nu, om icke denna hufvudmännens mera inskränkta skyldighet till vårdnad om sparbanksinstitutionen och deras ansvarsfrihet komme att stadgas på alltför stor bekostnad af det huf-

vudändamål Staten, såsom jag förut anmärkt, nödvändigt måste söka med sin lagstiftnings inblandning i den enskilda företagsamheten: *rättssäkerheten*. Då man, vid betraktande af den föreslagna institutionen, afskiljer den garanti, som är blott af moralisk art (god och ädel i sin grund, utan tvifvel, men icke af hufvudsaklig betydelse i *lagstiftningens* misstroagna vårdnad af den juridiska säkerheten), framstå inrättningens hufvuddrag sålunda:

en styrelsepersonal af t. ex. 7 eller 5 eller 3 män, vald af en icke ansvarig pluraliteten inom en korporation af minst 15 kommunens män, förvalta de i sparbanken insatta penningar;

en gång hvarje år visar denna styrelse inför några revisorer, att den har i handom sparbankens tillgångar i penningar till en mindre del och för öfrigt i löpande, när som helst säljbara eller pantsättningsbara värdepapper;

hela den öfriga delen af året, utöfver revisionsdagen eller de två eller tre revisionsdagarna, är den lilla styrelsepersonalen i besittning af dessa tillgångar, alla stundligen användbara såsom penningar.

Jag kan nemligen icke, till fortsättning såsom en kedja af ansvariga vårdare af sparbankens tillgångar, framställa en ytterligare länk i den person, som, enligt 18 § i förslaget, skall af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnas till dess ombud för vakande öfver sparbankens förvaltning. För denne inspektör är visserligen ingen ansvarsfrihet förkunnad i förslaget; han lär således vara att hänföra under 25 kap. Strafflagen; men i hans icke af några tidsbestämningar eller andra anvisningar, utöfver hvad som angår den årliga revisionsförrättningen, reglerade verksamhet lär det blifva svårt att, sedan någon oordning af farligare art inträffat, såsom sparbanksfondens förskingring, uppleta sådana grunder och stödjepunkter för en ansvarstalan, att denna kunde vinna framgång och leda till ett antagande, att inspektören vanvårdat sin pligt just i en sådan stund, då skadan ännu kunnat förhindras. Vid hans sista inspektion, ej så långt före olyckan, var sparbanksfonden i godt skick; sedermera har ej någon särskild yttre anledning till misstroende förekommit: — och inspektören blir fri från all ansvarstalan. Och i allt fall lär, i fråga om så stora fonder, som sparbanksinrättningarnes förväntas blifva, icke synnerlig trygghet kunna beredas af rätt till talan mot denne ende utom styrelsen ansvarige. Jag kan icke egentligen räkna hans ansvarighet till annat, än de moraliska garantierna; och jag hyser farhåga, att, under inflytelsen af den fördom, som ofta visat sig mot en angifvares kall, förbiseende mången gång det aktningstvärda i den moraliska känsla, som utgör angifvelsens bevekelsegrund, hela denna moraliska garanti kan blifva af ringa betydelse.

I den erinran man härvid kunde vilja göra, att denna svaghet i sparbanksinrättningens juridiska garantier af de förvaltandes och de kontrollerandes ansvarighet kunde anses stå i jernadt förhållande till den mindre penningförvaltning,

sparbankerna, särdeles vid deras spridning till särskilda för de många mindre kommunerna, skulle ega i jemförelse med Statens och enskilda korporationers vanliga förvaltande inrättningar, finner jag icke någon tillfredsställande grund för den stora afvikelsen från allmänna lagstiftningsprinciper i afseende på ansvarighet för förvaltning af annans egendom. Sparbankerna emottaga väl af hvar och en små summor; men de emottaga *många* sådana; och dessa så kallade små summor komma från de fattige, för hvilka den från en tungt förvärfvad arbetslön, med försakelse af lifvande förströelser, aflagda, till nödhjelp i bekymrets stunder afsedda tioriksdalerssedeln kan betyda vida mera, än för den lyckligt lottade en femhundra riksdalerssedel.

Det ligger utom gränsen för min erfarenhet af samhällslifvets förhållanden i landsorterna, att kunna med någon tillförlitlighet bedöma, om nitet för så i hög grad välgörande inrättningar, som sparbankerna, verkligen måste, för att med säkerhet kunna påräknas, vara framkalladt genom sådan begränsning af hufvudmännens verksamhet och sådan ansvarsfrihet för sparbankernas förvaltning, som i förslaget afses. Om beklagligen förhållandet måste anses vara sådant, — hvilket jag förmodar icke vara så osannolikt, derest inom hvarje kommun skulle finnas sparbanksinrättning, för hvilken i det lilla distriktet skulle, utöfver styrelseledamöterna, utses en öfverstyrelse af minst femton personer, — blefve frågan den, om, med denna insigt att inrättningarna blefvo ytterst svaga i juridiska garantier och att, såsom jag här ofvan tagit mig friheten att erinra, Staten med auktoriteten af sin inblandning i de enskilda anstalterna komme att gifva dessa ett förtroende hos den enfaldige och af egen pröfning icke mäktige, som de i verkligheten föga kunde motsvara, Staten ändock borde vidtaga detta steg, för att bereda åtminstone någon sannolikhet dertill, att sparbankernas fonder skola i allmänhet förvaltas enligt de nödvändiga regler, som äro framställda i förslaget. Äfven häruti är jag i saknad af tillräcklig erfarenhet om nuvarande förhållanden i redan befintliga sparbanks-inrättningar, för att kunna derå grunda ett omdöme, som i min egen föreställning blefve något mera, än en lös gissning. Det är den osäkerhet om de på lagstiftningen inverkan förhållanden, som för juristens granskning af lagförslag vanligen ligger i vägen, då ämnen, som i sin natur tillhöra lagstiftningen i rikets allmänna hushållning, den så kallade administrativa lagstiftningen, skola behandlas i allmän civillag och bestämma lämpligheten af dennas rättsbud, de der eljest bero af fastare och varaktigare principer, än den närvarande dagens ekonomiska ställningar och förhållanden, eller framtidens än mera ovissa.

Jag tror mig härvid böra påkalla uppmärksamhet derå, att lagar, som icke äro i enlighet med allmänna och ständiga lagstiftningsgrunder gjorda, utau tillkommit hufvudsakligen såsom eftergifter åt den närvarande dagens tillfälliga kraf i sådana förhållanden, hvilka åter ombildas och i sitt nya skick ej vidare skulle

lägga hinder för rationel lagstiftning, svårligen kunna emot nya utbytas utan att i fortfarande eller långvariga följder förete verkningar af deras tillvarelse. Sparbanker, inrättade efter nu ifrågavarande — jag måste så säga — lösliga principer i afseende på nödiga garantier för rättssäkerheten, kunna icke, sedan de måhända i stor mängd tillkommit inom landet och trädt i verksamhet, när som helst undanrödjas för att gifva rum åt andra, inrättade efter de grunder, det fulla anspråket på sådan rättssäkerhet kräver. Dessa grunder måste gripa djupare och vidsträcktare in i sjelfva inrättningens väsende.

Många mörka drag i den sednare tidens offentliga händelser torde berättiga det allmänna misstroende, som uttalas i de af mig nu gjorda anmärkningar om bristande garantier för rättssäkerhet i de kreditanstalter, man med närvarande förslag vill bilda. I sådana ämnen bör aldrig lagstiftningen vara det blinda förtroendets verk; men ännu mindre bör en sådan ovarsamhet göra sig i lagstiftningen gällande i en period, som framställer en lång följd af exempel, huru allmänt och enskildt förtroende besvikes, huru det ekonomiska obeståndet länge förhemligas under välståndets lånade yttre skimmer, huru det brottliga sveket ofta förstår att länge undandölja spåren af sin framfart, och hvilken djerfhet i svekfulla företag alstras af de lättade utvägarne att fly undan till främmande verldsdelar.

Efter dessa betraktelser öfver förslagets hufvudgrunder är jag beredd att med Högsta Domstolens öfriga ledamöter ingå i närmare granskning af förslagets särskilda bestämmingar.“

Justitierådet *Olivecrona* utlät sig:

“Sedan mer än 200 sparbanker inom landet uppstått, hvilka förvalta summor, uppgående till mer än 40 millioner Riksdaler, är säkerligen hos oss tidpunkten inne att genom lagstiftningen närmare bestämma dessa gagneliga anstalters verksamhet och att, genom offentlig kontroll deröfver, söka bereda större trygghet åt alla dem, hvilka vilja åt sparbanker anförtro förräntandet af sina besparade medel, än hittills varit fallet. Totalbeloppet af de i sparbankerna uppsamlade kapital utgör en beaktansvärd gradmätare af det allmänna välståndet i landet, särdeles de arbetande klassernas ekonomiska ställning. Att fördenskull gifva åt sparbankernas verksamhet en god riktning under nödig kontroll och att derigenom stärka allmänhetens förtroende till sparbankernas förmåga att kunna fullgöra sina åtagna förbindelser, bör utan tvifvel vara en skyldighet från den lagstiftande maktens sida.

En lagstiftning rörande sparbanker måste, efter mitt omdöme, innehålla följande väsentliga bestämmelser, nemligen:

- I) Om sådana bankers stiftande;
- II) Om deras organisation;
- III) Om deras förvaltning och verksamhet;
- IV) Om kontrollen deröfver;

- V) Om rättsförhållandet mellan dem, som i sparbank insätta penningar, å ena sidan, och sådan bank, dess styrelse eller principaler å den andra;
- VI) Om eganderätten till och dispositionsrätten öfver sparbanks samlade fonder; samt
- VII) Om sparbanks upplösning och de rättsförhållanden, som dermed stå i sammanhang.

Men då största delen af stadgandena i dessa hänseenden äro reglementariska eller af ekonomisk art och sålunda hemfalla till den administrativa rättens område, der Konungen, enligt vår grundlag, eger att allena lagstifta, och blott en jemförelsevis ringa del kan anses beröra civilrätten, vill det synas mig hafva varit i flera afseenden önskvärdt, att, med hänsyn till detta förhållande, lagstiftningen i ämnet hade kunnat i tvänne särskilda författningar fördelas, i stället att, på sätt det remitterade förslaget visar, i en och samma författning sammanföra bestämmelser, än hörande under Konungens uteslutande lagstiftningsrätt, än under Konungens och Riksdagens gemensamma. Olägenheterna af ett sådant sammanförande skola, enligt min öfvertygelse, snart visa sig, då den fortgående utvecklingen af sparbanksväsendet torde komma att ofta påkalla förändringar i sparbankernas verksamhet, eller i kontrollen deröfver, och i sammanhang dermed äfven förändringar i sparbanks-lagstiftningen. Det borde likväl icke hafva mött rätt synnerligen stora svårigheter, då första gången lag skall stiftas för ifrågasvarande slag af penningeanstalter, att särskildt för sig äfven hafva anordnat de lagbestämmelser, som tydligen äro af ekonomisk beskaffenhet, och de, som deremot kunna med skäl hänföras till civilrätten.

Om jag betraktar det remitterade förslaget hufvudsakligen från civilrättens synpunkt, så är onekligen rättsförhållandet emellan insättare af penningar i sparbank, å ena sidan, samt sparbanken, dess styrelse eller hufvudmän, å den andra, den viktigaste eller sjelfva kärnpunkten, enär af de lagbestämmelser, som härom gifvas, beror den *säkerhet*, hvilken skall tillerkännas vederbörande insättare för de af dem åt sparbank anförtrödda medel. Enligt förslagets 1 och 22 §§, jemförda med det så kallade öfvergångsstadgandet, skulle här i landet kunna komma att bestå bredvid hvarandra tre särskilda slag af sparbanker med olika ansvarighet, nemligen:

- I) Sådana sparbanker, för hvilka Konungens Befallningshafvande fastställt stadgar;
- II) Sådana *nya* sparbanker, hvilka, efter författningens promulgerande, stiftas, men som, utan att deras stadgar blifvit fastställda, ändock bedrifva loflig sparbanksrörelse; samt
- III) Sådana *redan befintliga sparbanker*, hvilka icke inom två år efter sparbankslagens utfärdande sökt och vunnit fastställelse på stadgar, upprättade i öfverensstämmelse med samma lag, men det oaktadt fortsätta sin förra sparbanksverksamhet.

För sparbanker af förstnämnda slag, hvilka förutsättas skola företrädesvis komma att i landet förefinnas, skola, enligt § 2, ett visst antal s. k. principaler eller hufvudmän, jemte en af dem vald styrelse stå i spetsen. *För hufvudmännen är i detta fall ej något ansvar stadgadt, utan allena för styrelsens ledamöter*, hvilka skola, jemlikt § 19, ansvara för förvaltningen af sparbankens och de af insättare åt sparbanken anförtrodda medel, enligt lag och de för sparbanken särskildt fastställda stadgar; och det ansvar efter lag, hvarom säges, torde icke kunna betyda annat, än att styrelseledamöterna skola, på sätt 18 kap. Handels-Balken innehåller, såsom *sysslomän* stånda ansvar för hvad som kan läggas dem till last. För det andra slaget sparbanker åter, hvilka hädanefter kunna stiftas, men som utan fastställt reglemente bedriva sparbanksrörelse, har förslaget i 22 § stadgat, att den, som *inrättar*, det är *stiftar*, sådan sparbank, skall för återbetalningen af de insatta medlen ansvara *såsom för egen skuld*. I detta fall finnes *icke något ansvar stadgadt för styrelsen, utan allena för de första principalerna vid bankens stiftande*, hvilka för återbetalningen af insatta medel skola ansvara såsom för egen skuld, ehuru afsigten naturligtvis måste vara den, att sådant ansvar äfven skall för framtiden hvila på alla dem, som kunna styrkas vara bankens hufvudmän, vid den tidpunkt, då anledning att af dem utkräva ansvar uppstår. Slutligen för det tredje slaget af sparbanker, eller redan existerande sparbanker, hvilka efter två år, sedan sparbankslagen trädt i verksamhet, icke sökt och vunnit stadfästelse på sina stadgar, men ändock fortsätta sin verksamhet, är i det s. k. öfvergångsstadgandet förslaget, att det skall åligga *hufvudmännen och styrelseledamöterna* i sådana sparbanker *enahanda ansvarighet* för återbetalningen af de efter nämnde tid i sparbanken insatta penningar, som i 22 § blifvit föreskrifven, d. ä. återbetalningsskyldighet såsom *för egen skuld*.

Det torde dock vara betänkligt och ingalunda ledande till den trygghet för allmänheten och den konsekvens i lagstiftningen, som böra eftersträvas, att på detta sätt tillåta existensen af flere slag af sparbanker bredvid hvarandra, med olika, i viss mån sväfvande, eller mindre strängt bestämd ansvarighet helst som det af § 12 vill synas, att endast den förstnämnde af de nyss angifna kategorierna af sparbanker, men icke de öfrige tvåne, skulle komma att bedriva sparbanksverksamhet under offentlig kontroll. Det rätta och med afseende på sparbanksväsendets ändamålsenliga utveckling önskvärda synes mig vara, att lagen blott tillåter *ett* enda slag af sparbanker. För dessa sparbanker, hvilka i första hand måste anses ansvara för emottagna penningar med alla sparbankens innehafvande tillgångar, böra gälla stadgar, som Konungens Befallningshafvande, efter pröfning, godkänt. Dessa sparbankers verksamhet bör ock deri vara reglerad i enlighet med en af Konungen, på grund af dess lagstiftningsmakt i ämnen, som röra den allmänna hushållningen, utfärdad lag, hvari äfven den offentliga kontroll, hvilken sparbankerna böra vara underkastade, är närmare bestämd. Af ledamöterna i styrelse för så-

dana banker bör deremot, enligt min uppfattning, icke utkrävas strängare ansvarighet än den allmänna lagen stadgar för *sysslomän*, enär ett vidsträcktare ansvar sannolikt skall komma att afskräcka redbare och duglige män att oegennyttigt uppoffra tid och krafter åt en verksamhet för ett allmännyttigt ändamål, sådant som sparbankernas.

Tager jag i öfvervägande den ekonomiska sidan af sparbankslagstiftningen torde de närvarande förhållandena icke göra rådligt att belasta vare sig Staten eller kommunen med någon garanti för sparbanksfonders förvaltande. Deremot torde det vara fullt riktigt att lägga den egentliga *kontrollen* öfver sparbankernas skötsel i händerna på kommunalmyndigheterna — landstingen och stadsfullmäktige i städer, der dessa myndigheter motsvara landsting. Den kontroll, som det remitterade förslaget har åsyftat att uppdraga åt ett för hvarje år af Konungens Befallningshafvande utsedt ombud, torde icke blifva af någon synnerlig betydelse, helst då Konungens Befallningshafvande saknar disponibla medel att godtgöra ett sådant ombud för den tidsspillan och besvär, som med den nödiga kontrollens fullgörande vore förenade. Landstingen och nämnde stadsfullmäktige deremot, hvilka kunna bestämma om skäligt arvode åt kontrollerande ombud, böra derföre också kunna finna män, villige att åtaga sig ett besvär, som bör skäligen remunereras. Sparbankerna böra ock, enligt min tanka, ändamålsenligast kunna anordnas *länsvis*, med hufvudkontor i residensstaden och med filialafdelningar eller agenturer inom de mindre kommunerna — häradsvis eller socknevis i länets mindre städer —, derest ej Kongl. Maj:t skulle, på ansökning, pröfva skäligt, att eljest tillåta sparbank utöfva sjelfständig verksamhet inom stad eller ett mindre område på landsbygden. Undantag borde dock alltid göras för de städer, der stadsfullmäktige utöfva landstings rättigheter. Anordnas sparbanker på sådant sätt, torde det allena blifva möjligt att finna tillräckligt antal duglige och villige personer att såsom hufvudmän och styrelseledamöter vid sparbank fungera för någon längre tid, så att icke alltför ofta ombyte af personal och dermed måhända äfven ombyte af åsichter angående förvaltningen skall komma att ega rum. Ett annat viktigt ändamål kunde då äfven vinnas, nemligen *större säkerhet vid förvarandet af sparbankers säkerhetshandlingar*. Dessa kunde nemligen i så fall i något särskildt för ändamålet inrättadt, brandfritt kassahvalf bevaras; men på landsbygden, der kassaförvaltarebefattningen ofta lærer förblifva ambulatorisk, torde svårigheter möta för dylika anstalters anordnande, så vida icke större kostnader skola användas för beredande af trygghet både emot brandskada och rofgiriga våldsverkarens händer. Den nämnde tryggheten får ock en större betydelse, om, såsom det remitterade förslaget innehåller, reservfonden, och äfven någon del af insättares fond, alltid skall utgöras af räntebärande, lätt säljbara obligationer, hvilka äro att anse nära i likhet med reda penningar. Skulle, såsom jag angifvit, sparbankerna komma att anordnas länsvis, och landstinget derjemte tilläggas rättighet

att, till sparbanksväsendets befrämjande inom orten, disponera öfver blifvande öfverskott på sparbanks reservfond, utöfver det i sparbankslagen stadgade förhållandet mellan reservfonden och insättares fond, torde ock landstinget finnas benäget att anslå nödiga medel för den erforderliga kontrollen öfver sparbanken inom länet och dess filial-afdelningar.

Det ovillkorliga stadgandet att reservfonden alltid skall bestå af räntebärande obligationer och att insättares fond likaledes skall utlånas mot säkerhet af dylika obligationer, in-teckning i fast egendom inom halfva taxeringsvärdet, samt af pant af guld eller silfver eller, i vissa fall, mot förbindelser af menigheter eller corporationer, torde visserligen hafva många skäl för sig; men det är att befara, att stadgandet, såsom det blifvit föreslaget, skall komma att vålla många svårigheter vid tillämpningen, hvarföre någon modifikation i nämnda bestämmingar torde blifva nödig.

Ehuru jag med anledning af dessa anmärkningar mot sjelfva grunderna för det remitterade förslaget finner mig, för min del, förhindrad att detsamma antagande tillstyrka, är jag dock beredd att med Högsta Domstolens öfrige ledamöter deltaga i granskningen af förslagets detaljer.“

Högsta Domstolens flesta ledamöter, som funno de i förslaget förekommande frågor, hvilka äro af finaniel beskaffenhet, icke i allmänhet utgöra föremål för Högsta Domstolens utlåtande, ansågo sin granskning böra hufvudsakligen omfatta de bestämmelser, som angå rättsförhållanden eller ega gemenskap med allmän lag. Tvekan kunde visserligen uppstå, huruvida det skulle fördelaktigt inverka på utvecklingen af vårt hitintills, utan särskild lagstiftning, ordnade sparbanksväsende, om man söker föra detsamma under de mera tryckande banden af en speciel lag; men önskvärdheten af en sådan lag syntes dock öfvervägande, ej mindre vid betraktande af nu rådande ovisshet, i hvad mån personlig ansvarighet, i händelse af behof, skulle enligt lag kunna utkrävas af dem, som med sparbankernas förvaltning, vare sig såsom stiftare, principaler eller styrelseledamöter, ega befattning, än ock, med afseende å den nu i allmänhet saknade, men genom lagförslaget, om det antoges, beredda trygghet, som bör vara att förvänta genom offentlig myndighets särskilda kontroll och den för öfrigt föreskrifna offentlighet i fråga om sparbankernas förvaltning och deras revision.

I anledning häraf yttrade Justitierådet *Södergren*, att, enär förslaget, hvaruti de till lagstiftningen angående rikets allmänna hushållning hänförliga delar äro upptagna såsom alla utgörande vilkor för stadfästelse af sparbanksstadgar och i afseende derå gjorda bestämmingar af ansvarigheten för sparbankernas förbindelser, är vordet af Kongl. Maj:t utan någon inskränkning förklaradt komma att behandlas i den ordning 87 § Regeringsformen bestämmer, ansåg, vid betraktande jemväl af hvad slutmeningen i 89 § samma grundlag förmår, Justitierådet icke någon del af förslagets innehåll ligga utom gränsen för det utlåtande Hög-

sta Domstolen nu hade att afgifva. Med denna bestämning af den konstitutionela vidden af Högsta Domstolens åliggande i förevarande ärende ville dock Justitierådet ingalunda hafva uttalat någon tro på sin förmåga att genomskåda och bedöma de *frågor af finaniel beskaffenhet*, som hörde till detta lagstiftningsämne; frågor, hvilkas lösning genom den föreslagna lagen kunde starkt beröra skiljaktiga, möjligen med hvarandra alldeles oförenliga intressen i allmänna penningrörelsen. Väl syntes det framstå obestridligt, att, då den hitintills bedrifna fria lånerörelsen med sparbanksfonder, hvilkas sammanräknade belopp öfverstiger fyra millioner Riksdaler skulle genom lagens allmänna tillämpning tvärt omgestaltas och ställas under det stränga regelvånget enligt förslaget 14 och 15 §§, måste deraf uppkomma svår brytning och långvariga följder i allmänna penningrörelsen, de der otvifvelaktigt förtjena att i lagstiftningen tagas i det noggrannaste betraktande, för ett rättvist och tillika statsnyttigt afvägande, att icke, bland de i samhällslifvet nödvändigt verkande intressen, det ena oskäligt förtryckes, till vinst för det andra. Men Justitierådet tilltrorde sig icke tillräcklig erfarenhet och insigt i sådana ämnen, att våga ett närmare utlåtande i denna del af ärendet. För öfrigt komme Justitierådet att vid den särskilda granskningen af förslaget 22 § och "öfvergående stadgandet" yttra sig öfver förslaget hufvudsyftning i hvad angår de sparbanksinrättningar, som icke ordnas efter reglorna i den föreslagna lagen.

Under genomgående af förslaget särskilda delar ansågs anledning förekomma till följande erinringar, nemligen:

§ 1.

Emedan anstalter för besparingars emottagande och förräntande, vare sig under namnet sparbank eller annan benämning, endast vilkoren ej strida mot allmän lag, icke kunde eller borde göras beroende af den lagstiftning, som nu blifvit föreslagen, utan meningen måste vara att befrämja en god förvaltning genom att tillerkänna viss förmån och trygghet åt de sparbanksstiftare och hufvudmän, som ställa anstalten under offentlig kontroll, med skyldighet att iakttaga denna särskilda lagstiftnings villkor; syntes berörda mening böra närmare framhållas. För öfrigt och enär, rörande en mängd viktiga frågor, förslaget endast fordrar, att hvarje sparbankstadga bör om dem innehålla bestämmelser, utan att föreskrifva bestämmelsernas beskaffenhet, men det icke kan vara likgiltigt, hvad sparbankstadganderna komma att i dessa ämnen innefatta, så att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skulle vara skyldig att deråt, utan afseende på beskaffenheten, gifva sanktion; torde Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning ej böra inskränkas till undersökning, om sparbankstadga befinnes öfverensstämma med den särskilda

författningen samt lag och författningar i öfrigt, utan jemväl böra afse lämpligheten af stadgans bestämmelser i de delar, der lag och författningar lemna sådan pröfning öppen. På grund häraf hemställdes om den förändring af § 1, att, efter orden "till kapitalet" lydelsen blefve följande: samt åstunda att försäkra sig om tillgodonjutande af de förmåner, som §§ . . . (angående årsstämming och viss ansvarsfrihet för hufvudmän) omförmåla, skola hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i orten söka fastställelse af sparbankens stadga, och vid ansökningen bifoga förslag dertill. Pröfvas förslaget öfverensstämma med denna förordning samt i öfrigt lagligt och ändamålsenligt, eger Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att den sökta fastställelsen meddela.

Justitieråden *Quensel* och *Södergren* yttrade, att ehuru de ej hade något emot, att upplöst sparbanks styrelse berättigades söka årsstämming, ansågo de dock ej detta böra framhållas såsom en särskild förmån för den oktrojerade sparbanken. De skäl, som talade för årsstämmingen, voro säkerligen tillämpliga äfven på de andra sparbankerna, och, om framdeles för dem årsstämmingsrätt beviljades, förfölle ju omförmålda särskilda förmån.

Vid § 2,

som af Högsta Domstolens fleste ledamöter lemnades utan anmärkning, yttrade Justitieråden *Bolin* och *Lagerstråle*, att, för oförändradt vidblifvande af det der afsedda förhållande emellan hufvudmän och styrelseledamöter, syntes erforderligt ett tillägg i syftning att, om hufvudman ingår i styrelsen, han under tiden icke må anses såsom hufvudman.

§ 4.

För undvikande af tvätydighet torde kunna sägas: före Maj månads slut, efter hvad stadgan närmare härom bestämmer.

§ 5.

Föreskriften vore alltför ovilkorlig, enär förhinder kunde afbryta befattningen. Sannolikt vore afsigten ingen annan, än som kunde vinnas, om här påbjödes, att hufvudman ej må utan laga skäl, såsom sjukdom, bortflyttning från orten eller annan giltig orsak, frånträda etc.

§ 6.

I stället för inlemmandet till domstol syntes mera lämpligt föreskrifva, att förteckningen på hufvudmän och styrelseledamöter skulle tillställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som hade att utfärda kungörelse i ämnet;— och torde detta tillställande böra ega rum inom viss tid, t. ex. inom en månad efter hvarje ordinarie sammankomst.

§ 7.

Ibland bestämmelser, som stadgan borde innehålla, syntes äfven vara den angående sättet för hufvudmännens inkallande till extraordinarie sammankomst, hvarom ett tillägg här kunde göras. Det vore ej osannolikt, att omständigheter stundom inträffa, som gjorde sådan sammankomst behöflig; och i slikt fall skulle saknad af föreskrift om sättet för kallelsen kunna förorsaka tvekan och förlägenhet.

§ 10.

Enär saknad af säker upplysning om år och dag, då en person är född, icke borde blifva ovilkorligt hinder för sparbankens begagnande, och då för öfrigt redaktionen syntes påkalla någon jemkning, hemställdes, om icke åt början af denna § må gifvas den lydelse: att då på sparbanksbok göres insättning första gången, insättare skall uppgifva sitt namn etc. till och med "enahanda uppgift angående denne"; samt vidare att, derest upplysning saknas om år och dag, då den ifrågavarande personen är född, varde detta anmärkt och i stället personens ungefärliga ålder angifven; och att insättare erhåller en med nummer etc.

Justitierådet *Quensel* deltog ej i denna anmärkning.

§ 13.

Hvad här föreskrifves om uppsägning torde med ej mindre skäl kunna göras till vilkor för medlens uttagning; och för sådant ändamål skulle åt paragrafen kunna gifvas följande lydelse: För uppsägning af insatta medel skall den, som uppvisar motboken, vara skyldig att, derest så fordras, sin egenskap af rätter innehafvare styrka genom uppgift om namn, födelseår och dag, jemte lefnadsyrke. Denna uppgift jemföres med de i dagboken vid första insättningen gjorda anteckningar. Öfverensstämma de, antecknas uppsägningen; hvarom icke hänskjutes frågan till styrelsens afgörande. Lag samma vare angående rätt till uttagning af de insatta medlen.

Justitieråden *Quensel* och *Södergren* yttrade, att då den här föreskrifna uppgift och dess jemförande med i sparbanken befintliga anteckningar lärer på sina ställen vara mindre praktisk i anseende till mängden af tillströmmande uppsägningar, och ändamålet vinnes både säkrare och tillräckligt, om uppgiften sker vid uttagningen, sedan, med ledning af den föregångna uppsägningen, anteckningarne blifvit undersökta och uppgiftens enlighet dermed genast kan kontrolleras, hemställde bemålde ledamöter, att §:n i öfverensstämmelse härmed ändras.

§ 14.

Föreskriften derom, att lån må beviljas till kommuner, menigheter och kor-

porationer, så vida säkerheten af styrelsens samtliga ledamöter godkännes, syntes tvätydig. Om, såsom sannolikt är, meningen vore att fordra, det säkerheten skall af "fulltalig styrelse utan skiljaktighet godkännas", efter hvilken sistnämnda redaktion suppleantledamot kunde ersätta den ordinarie, torde nämnda uttryck kunna begagnas.

§ 15.

Det här förekommande stadgande derom, af hvilka säkerheter reservfonden skall bestå, syntes vara allför ovilkorligt.

§ 18.

Härvid hemställdes, om icke i slutet kunde göras det tillägg: samt när som helst, derest skäl till anmärkning förekommer, göra anmälan härom hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

§ 19.

För närmare bestämmande af styrelsens ansvar ansågs här böra tilläggas ett stadgande, som förpligtar styrelsens medlemmar till enahanda ansvarighet, som den, hvilken efter allmän lag åligger sysslomän.

Dessutom erinrades, att, när revisionsberättelse införes i tidningarne, torde den böra åtföljas af hufvudmännens i anledning deraf fattade beslut.

§ 20.

Emot sista punkten anmärktes, att den icke utvisade vidden af det utsedda ombudets befogenhet till deltagande; hvarföre, och enär härtill komme, att ansvaret för de till utredningen hörande åtgärder måste stadna på styrelse och hufvudmän, orden "deruti deltaga" torde böra utbytas mot orden: utredningen öfvervaka.

Justitierådet *Södergren* ansåg att slutmeningen i denna § icke utgjorde tillräcklig regel på en gång för länsstyrelsens nödvändigt olikartade åtgärder i två så långt skiljaktiga fall, som *det ena*, då sparbankens principaler sjelfva beslutat dess upplösning, och *det andra*, då, emot sparbanksförvaltarnes vilja, länsstyrelsen, såsom en preventiv åtgärd vid uppkommen farhåga i afseende på värden af sparbankens fond, funne sig nödsakad att upplösa banken och förbjuda rörelsens fortsättning; i hvilket sednare fall, jemlikt 21 §, annan än den, som tillsatt bankens styrelse, inträdde i rätt till fonden, i den mån denna gifve behållning utöfver fullgörandet af sparbankens förbindelser. För det förra fallet syntes bestämningen i slutmeningen af 20 § vara tillräcklig, men deremot icke för det sednare fallet, deruti länsstyrelsen nödvändigt måste ega att, vid förkunnandet af bankens upplösning, genast skilja bankstyrelsen från förvaltningen af bankens fond och ställa denna i behörig säkerhet.

§ 21.

Det påmintes, dels att sparbankens reservfond icke borde aflemnas förr, än all gäld är betald, dels ock att, till förekommande af svårlösta tvistigheter om fondens fördelning emellan särskilda kommuner eller andra delar af sparbankens område, de ifrågavarande medlen alltid borde lemnas till vederbörande lands-ting, men, hvad angår de städer, hvilka ej i landsting deltog, till stadsfullmäktige, derest ej Kongl. Maj:t finner godt att annorlunda, på hemställen af sparbankens hufvudmän, härom förordna.

För öfrigt gjordes, i anledning af förslaget, följande framställningar, nemligen: att rättighet till klagan hos Kongl. Maj:t öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut syntes böra medgifvas; — att författningen borde innehålla föreskrift om rätter domstol och att, enär domstolen lärer böra blifva allmän under-rätt i orten, der styrelsen har sitt säte, men godtyckligt ombyte af sammanträdes-orten icke borde inverka på förenämnde fråga, ett tillägg på tjenligt ställe, t. ex. i § 7, kunde inflyta derom, att stadgan skulle innefatta uppgift angående den ort, der sparbankens styrelse har sitt säte; — att vid upplösning af sådan sparbank, som har behörigen fastställd stadga, årsstämming å borgenärer må få sökas; — att enär, derest sparbankens hufvudmän skulle öfverträda stadgans bestämda föreskrifter, hufvudmännen icke lära undgå att ersätta den möjligen genom sådan öfverträdelse uppkommande skada, ett stadgande härom borde införas; — att, i stället för § 22, såsom mindre omfattande, andra bestämmelser borde meddelas, byggda på sådana grunder, dels att, när sparbanksstadgan icke öfverträdes af hufvudmännen, desse äro frie från ansvar för sparbankens skuld, såvidt de icke till sådan ansvarighet sig särskildt utfäst, dels ock att, om sparbank träder i verksamhet utan att hafva erhållit stadfästelse å stadgan, äfvensom derest af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upplöst sparbank fortsätter annan rörelse, än som hörer till bankens utredning, en hvar, som å bankens vägnar ingår förbindelse, ansvarar för densamma efter lag.

I öfverensstämmelse med dessa åsigter skulle, efter § 21, införas sex nya §§ af ungefärligen följande innehåll:

§ 22.

Öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut i de fall, hvarom denna förordning handlar, kan klagan föras hos Kongl. Maj:t i Dess Finans-Departement, men beslutet går ändock i verkställighet, såvida ej Kongl. Maj:t annorledes förordnar.

§ 23.

Sparbanken vare uti mål, för hvilka ej annorlunda i lag stadgas, lydande under allmän underrätt i orten, der bankens styrelse, enligt den fastställda stadgan, har sitt säte.

§ 24.

Upplöses sparbank, som är af den beskaffenhet, hvarom ofvan förmäles, må årsstämming å borgenärerne sökas, på sätt för sådan stämning i lag stadgadt är.

§ 25.

Skulle sparbankens hufvudmän öfverträda bestämd föreskrift i den fastställda stadgan, vare de skyldige ersätta den möjligen genom sådan öfverträdelse uppkommande skada.

§ 26.

Utom i det fall, hvarom i nästföregående § sägs, skola hufvudmännen ej vara förbundne till ansvar för sparbankens skuld, derest de icke till sådan ansvarighet sig särskildt utfäst.

§ 27.

Träder sparbank i verksamhet utan erhållen behörig stadfästelse å stadgan, stånde en hvar, som emellertid å bankens vägnar förbindelse ingår, därför i personlig ansvarighet till fordringsegare efter allmän lag. Skulle, sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förklarad sparbank böra upplösas, den likväl fortsätta annan rörelse, än som hörer till bankens utredning, vare lag samma.

Justitieråden *Qvensel* och *Södergren* förklarade, att, enligt deras ofvan yttrade mening, komme den föreslagna nya 24 § att utgå.

Särskildt förmälde Justitierådet *Södergren*, sedan Justitierådet Olivecrona åberopat sitt förut gjorda anförande, att han, i afseende på hvad Högsta Domstolens fleste ledamöter under 25 och 26 §§ föreslagit i fråga om hufvudmäns ansvarighet, åberopade sitt förut yttrade tvifvel om lämpligheten eller nödvändigheten att så ordna sparbanks inre förvaltning och kontrollen öfver värden af dess tillgångar, att hufvudmän skulle i allmänhet vara så fria från ansvarighet, som det remitterade förslaget afsåge, eller deras ansvarighet blefve så begränsad, som Högsta Domstolens flesta ledamöter nu antagit; och yttrade sig Justitierådet beträffande det remitterade förslagets 22 § och "öfvergående stadgandet" som följer:

"Skilnaden emellan sparbank, som i enlighet med den föreslagna författningen inrättas med ett på grund deraf fastställt reglemente, och sparbank, hvars

inrättning icke sålunda ordnas, skulle, såsom mig synes, i denna författning bestämmas i den väsendtliga omständigheten, att, i sparbanker af den förra arten, den personal, som kallas hufvudmän, skulle vara befriade från ansvarighet, men deremot i sparbanksinrättningar af sednare slaget, de män, som, vare sig under denna benämning af hufvudmän eller någon annan men i hufvudsakligen likartad verksamhetsställning inom bankinrättningen med den i förslaget för hufvudmän utstakade, föra sparbankens öfverstyrelse och i sådan egenskap i sjelfva förvaltningen mer eller mindre ingripa, icke skulle vara befriade från den ansvarighet allmänna lagen ålägger den, som annans angelägenheter förvaltar. Men förslaget har i 22 § och i "öfvergångsstadgandet" gått längre, än till denna skillnad, företagit en ombildning af det på sparbankernas organisationsgrunder och kungjorda verksamhetsvilkor af kontraktsegenskap beroende lagliga rättsförhållandet mellan sparbanken såsom gäldenär och insättarne såsom fordringsegare, och gjort sparbankens skulder till insättarne att vara hufvudmännens och styrelseledamöternas egna skulder. Jag inser icke befogenheten af en sådan utsträckning af hvad den föreslagna författningen principenligt skulle uttrycka. Det är nemligen en stor skillnad i de begge begreppen att *ansvara för sin förvaltning af en inrättning* och att *ansvara för hvad denna inrättnings tillgångar icke förslå till dess skulder*. Den personal af hufvudmän och styrelseledamöter i en sparbanksinrättning, hvilka t. ex. tio år härefter utväljas och tillträda befattningarne, skulle kunna alldeles oklanderligt, till och med på ett berömvärdt sätt, förvalta den bankinrättning med då varande tillgångar och skulder, de togo i sin vård, men ändock, enligt förslagets bestämmingar, dömas att personligen, med egna tillgångar, fylla den brist, som i följd af en föregående förvaltnings felsteg uppkommit, t. ex. derigenom, att de fordna administratörerna lagt bankens tillgångar i osäkra papper, hvilka den efterföljande förvaltningspersonalen omöjligen kunnat lyckas att förbyta mot bättre. Grunden till ett sådant stadgande skulle vara antagandet, att det vore ett fel, förtjent att med en sort civil straffpåföljd beläggas, att låna sin verksamhet åt en befintlig sparbanksinrättning, som ej hade fastställda stadgar; att den oegennyttiga verksamhet för allmänt väl, som nu är en berömvärd förtjenst, borde näpsas såsom obehörig, om den fortsättes efter tillkomsten af en författning, som dock måste låta sådana ej privilegierade inrättningar kunna kvarstå och verka i det allmänna. — Skulle meningens verkligen nu vara, att med en så kraftig lagstiftning göra slut med alla andra sparbanksinrättningar, än dem, som foga sig efter den föreslagna författningen? Förslagets 22 § är visserligen icke så ställd, ty den uttrycker egentligen icke annat, än att den stränga ansvarigheten skall åligger blott sparbankens *stiftare*, så att, efter orden uttydt, den nya personal, som i framtiden förvaltar den stiftade banken, hade endast den i allmän lag stadgade ansvarigheten för ombudsmannabestyr; men *så litet* ville man väl icke i detta ämne stadga. Ofvananförda strängare

mening torde här vara afsedd, att för framtiden gälla för nu redan stiftade och för blifvande nya sparbanker, som icke efter den föreslagna författningens regler äro inrättade. Det stränga äfventyret för sparbankernas ledare och förvaltare skulle dock afse blott de insättningar, som emottagas efter författningens tillkomst, icke de förut gjorda; det skulle vara *ett förbud mot en viss art kontrakter för framtiden*, dock så stäldt, att man låter kontraktsrörelsen offentligen bedrifvas ostörd, intilldess att det slutligen, i en tidpunkt af obestånd för den ena kontrahenten, gäller laglig tillämpning af kontraktet, då icke dettas vilkor, utan en allmän lag, skall reglera rättsförhållandet. Utan att förneka, att lagstiftningen *kan* så djupt ingripa i den enskilda verksamheten och binda den frihet i aftal, som bestämmer den enskildes godtfinnande att göra eller icke göra penninginsättningar i en viss bank och ställa sig i beroende af kontraktsvilkoren i dennas kungjorda organisationsgrunder och noga begränsade utfästelser, tvekar jag dock att här tillstyrka ett sådant steg af lagstiftningen, innan jag blifvit förvissad derom att — hvad jag i mitt föregående allmänna yttrande öfver förslaget's lufvudgrunder tillkännagifvit mig betvifla — Staten med denna lagstiftning lyckas att vinna det nödvändiga och främsta ändamålet: betryggande af rättssäkerheten för den stora mängd, som anlitar våra genom den enskilda företagsamheten tillkomna sparbanker, — och för öfrigt innan jag vågar anse mig förvissad, att icke de flerfaldiga tvångsreglorna i den föreslagna författningen, särdeles i afseende på sättet att göra sparbanksfond fruktbarande, skola förlama det allmänna nitet för dessa välgörande inrättningar och åstadkomma stark inskränkning i den sparbanksrörelse, som hitintills, lemnad i sin fria utveckling såsom det medborgerliga nitets verk, tagit stor och glädjande utsträckning. Om möjligen — och denna fråga kräfver det mest omsorgsfulla öfvervägande, såsom beroende på förhållanden, de der ej i förväg kunna med full visshet utrönas, t. ex. inflytelsen af en allmänare obenägenhet mot borttagandet af möjligheten inom kommunerna att med deras sparbankemedel bispringa de många tillfälligt länbehöfvande, som ej hafva de i förslaget's 14 och 15 §§ föreskrifna värdepapper att såsom pant erbjuda, — om möjligen den ifrågakända författningen kommer i allmänhet att på en gång verka obenägenhet för redan befintliga sparbankers ombildande enligt författningens regler och för dessa sparbankers fortsättande under den stadgade strängare personliga ansvarigheten, så blifver lagstiftningens ingripande i detta ämne till sin följd motsatsen af hvad den äsyftat: sparbanksväsendets befrämjande.

Emot redaktionen af "öfvergångsstadgandets" första punkt bör jag erinra, att, efter hvad mig synes, så befallande ord, som de, att "uuvarande sparbanker äro *pligtige att ställa sig denna författning till efterrättelse*", icke väl foga sig till det förhållande, att i samma stadgandes slutmening måste antagas, att fullgörandet af en sådan *pligt* icke kan uttvingas, utan deremot underlåtenhet deraf måste fördragas. Eller måhända utgöra de anmärkta orden en erforderlig be-

kräftelse å här ofvan gjorda tydning af den strängare syftning i stadgandet om ansvarigheten, som kunde leda till utrotande af de icke stadfästade sparbankerna.“

I afseende på öfvergångsstadgandets sednare moment hemställdes af *Högsta Domstolens flesta ledamöter*, om icke efter orden “denna författning“ borde tilläggas orden: men rörelsen ändock fortsätter; — och att, om den näst ofvan föreslagna § 27 varder antagen, hänvisning dit sker; — samt att orden “för återbetalningen af de efter nämnda tid insatta penningar“ fingo utgå.

Slutligen tillade Justitierådet *Olivecrona*: “Det remitterade förslaget förekommer mig icke ega önskvärd fullständighet i sina bestämmelser angående egande och dispositionsrätten öfver sparbanks tillgångar. I §§ 14, 15 och 21 omförmålas visserligen “*insättares fond*“ och sparbanks “reservfond“. Men sparbanker gifvas, om jag icke misstager mig, hvilka äfven ega andra fonder, tillkomna genom *donationer* under en eller annan form vid sparbanks stiftande eller vid andra tillfällen. Huru med sådana donerade medel skall förfaras, i händelse af sparbanks upplösning, nämner icke förslaget. Den i 21 § föreslagna användning af upplöst sparbanks reservfond, kan endast hafva afseende på antingen nya sparbanker, hvilka kunna få sina stadgar af Konungens Befallningshafvande godkända, eller ock på förut upprättade sparbanker, som, inom två år från sparbankslagens utfärdande, sökt och erhållit vederbörlig fastställelse på sina stadgar. Men om återigen redan existerande sparbanker fortsätta sin verksamhet, utan att inom nämnde tid hafva sökt oktroj, eller ock nya sparbanker stiftas, utan att hufvudmännen vilja söka fastställelse på sitt sparbanksreglemente, lära hufvudmännen ensamme komma att, såsom hittills, anses hafva rätt att, vid sådan sparbanks upplösning, sedan all gäld blifvit gulden, fritt förfoga öfver hela den befintliga reservfonden. Föreskrift saknas ock huruvida sparbank må ega att köpa fast egendom eller icke; men då det icke kan vara ändamålsenligt att sparbank besitter fastighet, undantagandes måhända det fall att köp skett för erhållande af nödig banklokal, bör bestämdt förbud deremot i lag intagas. Det torde icke heller vara ur vägen att stadga, att, i den händelse sparbanks styrelse någon gång kunde nödgas att, till skydd emot förlust vid fordran, som vore intecknad i fast egendom, sådan egendom inköpa, styrelsen skulle vara pliktig att, så fort sådant lämpligen kunde ske, dylik egendom återigen försälja.

In fidem

G. V. Österdahl.

*Utdrag af Protokollet öfver Justitie-departements-Ärenden,
hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet
å Stockholms Slott Fredagen den 23 Decem-
ber 1870,*

i närvaro af:

Hans Excellens Justitie-statsministern Herr *Adlercreutz*,
Hans Excellens Statsministern för Utrikes Ärendena Herr Grefve *Wachtmeister*,
Statsråden: *Bredberg*,
Abelin,
Friherre *Leijonhufvud*,
Wærn,
Wennerberg,
Bergström,
Friherre *Alströmer*,
Justitieråden: *Södergren*,
Strandberg.

Statsrådet Berg anmäldes vara af sjukdomsförfall förhindrad att denna dag i Statsrådet uppkomma.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmälde i underdånighet:

att, sedan Kongl. Maj:t, uppå Finans-departementets föredragning, den 17 September 1869 infortrat Högsta Domstolens utlåtande öfver ett af utsedde komiterade upprättadt förslag till författning angående sparbanker samt tillika förklarar Sig vilja, sedan detta utlåtande inkommit, företaga ärendet till nådig pröfning, uppå föredragning af Justitie-departementet, så hade Högsta Domstolen, på sätt dess den 17 December 1869 hållna protokoll närmare utvisar, sistnämnda dag underdånigt yttrande i frågan afgifvit.

Sedan Hans Excellens häruppå redogjort för innehållet af såväl berörde förslag, hvilket finnes detta protokoll bilagdt, som ock Högsta Domstolens yttrande, anförde Hans Excellens:

“För min del kan jag icke annat än finna det särdeles betänkligt att i afseende å sparbankernas förvaltning meddela sådana stränga reglementariska bestämmelser, som de, hvilka i förs'aget finnas upptagna. Derigenom synes lätteligen kunna inträffa, att det allmänna medborgerliga intresse, som kallat till lif samt på ett i allmänhet synnerligen förtjenstfullt sätt skött och förkofrat de många sparbanksinrättningar, som nu finnas i vårt land, skall, vid känslan af det pålagda

tvånget, afmattas och försvinna till men för den goda sak man just haft för afsigt att befrämja. En verkan i enahanda riktning motser jag äfven af den beroende ställning till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, sparbankerna enligt förslaget skulle intaga; hvarförutan den olägenhet af hvad förslaget i omförmälda hänseenden innehåller synes vara att befara, att det moraliska ansvaret för sparbankernas ändamålsenliga förvaltning och de insatta medlens återgåldande komme att i allmänna föreställningssättet så godt som uteslutande hvila på de offentliga myndigheterna, samt att, derest i framtiden en eller annan af sparbankerna, oakadt de noggranna, men måhända ändock ej till fullo betryggande föreskrifterna för sparbankernas förvaltning, blefve urständsatt att fullgöra sina förbindelser, skulden därför, såsom jemväl inom Högsta Domstolen blifvit anmärkt, i stället för att träffa den enskilda verksamhetens misstag eller ofrivilliga brister, skulle hälvfvas på Statens lagstiftning, såsom oduglig och felaktig.

Med det nu anförda vill jag dock ej hafva uttalat den åsigt, att icke alls någon lagstiftning för sparbankerna vore nyttig och behöfzig. Fastheldre tror jag en sådan vara i flera hänseenden af behofvet påkallad. Sålunda kräfves en närmare bestämning dels af ansvarigheten för dem, hvilka handhafva en sparbanks förvaltning, dels af rättigheten till disposition öfver de vinstmedel, som på rörelsen uppstått och ej för betryggande af sparbankens ställning behöfva påräknas. Vidare kunna och böra vissa stadganden gifvas till betryggande af insättares rätt, utan att derigenom förvaltningen betages vederbörlig frihet och sjelfständighet; hvartill ytterligare kommer, att säker grund för närvarande saknas för bestämmande af forum för sparbank, hvilken brist torde böra afhjelpas.

I denna syftning och med ledning af de i Högsta Domstolen mot komiterades förslag gjorda anmärkningar har inom Justitie-Departementet ett nytt sådant blifvit utarbetadt, i afseende hvarå ytterligare må erinras, det jag anser sparbanksväsendet utgöra ett värdigt och synnerligen lämpligt föremål för landstingen och i städer, som ej i landsting deltaga, stadsfullmäktiges omvårdnad, hvarför ock dem blifvit genom förslaget beredt tillfälle att med sin uppmärksamhet följa de inom deras områden verkande sparbankers förvaltning, men att dock tillika en sådan rätt blifvit tillerkänd Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen, genom hvilken myndighet äfven årliga uppgifter på de särskilda sparbankernas förvaltare böra blifva för allmänheten tillgängliga.“

Hans Excellens redogjorde härefter för innehållet af följande

Förslag till förordning angående sparbanker.

§ 1.

De, som vilja stifta sparbank i ändamål att mottaga smärre penningebelopp samt desamma för insättarnes räkning förränta och genom räntans läggande till

hufvudstolen ytterligare förkofra, skola, innan sparbanken träder i verksamhet, till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet inlemna ett exemplar af det för sparbanken antagna reglemente samt uppgifva den ort, der sparbankens styrelse kommer att hafva sitt säte.

Hvad sålunda stadgadt är skall för redan stiftad sparbank fullgöras före slutet af innevarande år.

Om fastställelse å sparbanks reglemente, der sådan äskas, är särskildt förordnadt.

§ 2.

Till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skall ock årligen å tid, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för hvarje sparbank, med afseende å innehålltet af dess reglemente, bestämmer, aflemnas förteckning å de personer, hvilka, såsom hufvudmän eller styrelseledamöter, bankens förvaltning handhafva.

§ 3.

All vinst, som å sparbanks rörelse uppkommer, skall ingå i en reservfond till bestridande af nödiga omkostnader och betäckande af möjligen inträffande förluster; dock må, när reservfonden öfverstiger tio procent af insatta medel med derå upplupen ränta, öfverskottet kunna, der ej reglementet annorlunda stadgar, användas för allmännyttigt eller välgörande ändamål.

§ 4.

Finnas sparbanks tillgångar hafva genom olyckshändelse eller förlust å rörelsen så nedgått, att de, efter afdrag för annan skuld, motsvara endast nittio procent af insatta medel med derå upplupen ränta, skall sparbankens verksamhet genast afbrytas och sparbanken ställas under utredning.

§ 5.

Underlåtes hvad i § 3 eller 4 är föreskrifvet, vare hufvudmän och styrelseledamöter, hvilka i sådant afseende felaktigt förhållande finnes ligga till last, en för alla och alla för eu, insättnarne ansvarige för deras fordringars fulla gäldande. I öfrigt vare förvaltare af sparbank för de densamma anförtrodda medel underkastade ansvarighet endast efter de grunder, som för sysslomän i allmänhet gälla, så vidt de icke till ytterligare ansvarighet sig särskildt utfäst.

§ 6.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ege rättighet att sjelf eller genom ombud taga kännedom af sparbanks räkenskaper, jemte protokoll samt låne-, säkerhets- och öfriga handlingar, äfvensom att, derest grundad anledning förekommer till befarande af det i § 4 omförmälda missförhållande mellan tillgångar och insatta medel, förbjuda fortsättning af sparbankens verksamhet samt förordna om densammas ställande under utredning, till deltagande hvaruti då jemväl ett ombud af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utses.

Enahanda rätt att af sparbanks räkenskaper, protokoll och handlingar taga kännedom tillkommer ock af landstinget, samt i städer, som ej tillhöra landsting, af stadsfullmäktige årligen utsedt ombud, hvilket, derest tillgångarne finnas hafva nedgått så, som i § 4 sägs, bör derom hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande göra anmälan.

§ 7.

Öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut i fall, hvarom nästföregående § handlar, kan klagan föras hos Kongl. Maj:t i Dess Finans-Departement, men beslutet går ändock i verkställighet, så vida ej Kongl. Maj:t annorlunda förordnar.

§ 8.

Sparbank vare uti mål, för hvilka ej annorlunda i lag stadgas, lydande under allmän underrätt i den ort, der bankens styrelse, enligt den hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gjorda anmälan, har sitt säte.

§ 9.

När sparbank varder upplöst, skall, i händelse, efter fullgörande af sparbankens alla förbindelser, någon behållning uppstår, denna användas till befrämjande af ny sparbanks uppkomst och för sådant ändamål öfverlemnas till vederbörande landsting, men, hvad angår de städer, hvilka ej i landsting deltaga, till stadsfullmäktige, derest ej Kongl. Maj:t finner godt att annorlunda, på hemställan af sparbankens hufvudmän, härom förordna.

§ 10.

Med sparbank afses i denna förordning icke sådan inrättning för pennings mottagande eller upplåning, hvarest rätt till vinstutdelning blifvit stiftarne eller deras rättsinnehafvare förbehållen, utan vare i fråga om sådan inrättning och delegarnes ansvarighet för der insatta medel tillämpligt hvad om bankinrättning i allmänhet enligt lag gäller. Drifves rörelsen under benämning af sparbank, skola dock de här ofvan i §§ 1, 2, 4 och 6 gifna bestämmelser i afseende å densamma till efterrättelse lända.

Och hemställde Hans Excellens att Kongl. Maj:t tacktes besluta nådig Proposition till Riksdagen i öfverensstämmelse med detta förslag.

Uppå tillstyrkan af Statsrådets öfrige ledamöter tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla denna hemställan; i följd hvaraf nådig Proposition, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Riksdagen afåtas.

Ex protocollo
C. J. Björkman.